

ÖĞRENCİ DOSTU® SERİSİ

SUNUŞ

Roma İmparatorluğunda hukuk eğitimi, Doğu Roma İmparatoru Jüstinyen tarafından M.S. 529-533 yıllarında İstanbul'da hazırlatılıp yürürlüğe konan *Corpus Iuris Civilis*'ten önce tam bir kaos içindeydi. *Corpus Iuris Civilis*'ten önce hukuk kuralları dağınık hâldeydi. Hukuk kitapları ise uzun, karışık ve bulanıktı. Üstelik F. H. Lawson'ın ifadesine göre “hiçbir servetin satın alamayacağı ve hiçbir yeteneğin sindiremeyeceği” sayıda hukuk kitabı vardı. Jüstinyen, *Corpus Iuris Civilis*'in bir parçası olan *Digesta*'nın başlangıcında “kanunların insanın anlama kapasitesini aşan sonsuz bir karmaşa içinde (*ita esse confusum, ut in infinitum extendatur et nullius humanae naturae capacitate concludatur*)” olduğunu söylüyordu (*Corpus Iuris Civilis* [Ed. Paul Krueger], Berlin, 1954, s.XXIII <<https://archive.org/stream/corpusjuriscivil01krueoft>>).

Dolayısıyla hukuk eğitimi olağanüstü derecede zordu. Rivayete göre hukuk öğrencileri, hukuk hocalarını İmparator Jüstinyen'e şikayet ederler. Bunun üzerine İmparator Jüstinyen bir yandan dağınık hukuk kurallarının derlenmesini emreder ki ortaya *Corpus Iuris Civilis*'in bir parçası olan *Codex* çıkar (7 Nisan 529). Jüstinyen diğer yandan, hukuk öğrencileri için, açık ve basit bir ders kitabı hazırlanmasını emreder ki ortaya *Institutiones (Dersler)* çıkar (21 Kasım 533). Bu husus Jüstinyen'in ağızından *Institutiones*'in daha başlangıcında (*Proemium*) “hukuka âşık gençler (*cupidae legum iuventuti*)”e hitaben şu şekilde açıklanır:

“Şimdiye kadar karmakarışık olan kanunlarımızı uyumlu hâle (*constitutiones antea confusas in luculentam ereximus consonantiam*) getirdikten sonra, artık kulaklarınız ve beyniniz gereksiz ve yanlış şeyler (*tam aures quam animae vestrae nihil inutile nihilque perperam positum*) işitmesin, ama sadece uygulanabilecek olan şeyler öğrenesiniz diye (*sed quod in ipsis rerum optinet argumentis*) Tribonian, Theofilus ve Dorotheus’u hukuk biliminin temel unsurlarını (*legitimae scientiae prima elementa*) içeren bu kitabı hazırlamakla görevlendirdik. Bu kanunları şevk ve arzuyla öğreniniz ve kendinizi öyle yetiştiriniz ki, öğreniminizin sonunda, devletimizin size emanet edilecek kısımlarını yönetmeye ehil olun” (*Ibid*).

Aynı bakış açısı *Institutiones*’in birinci kitabının ilk başlığının ikinci paragrafında da şu şekilde açıklanır:

“Hukukun öğretilmesinde en uygun yol, konuları önce açık ve basit bir şekilde (*si primo levi ac simplici*) açıklamak, sonra da her bir konuyu ayrıntılarıyla ve tam olarak (*post deinde diligentissima atque exactissima interpretatione singula*) incelemektir. Yok eğer henüz acemi ve bilgisiz olan öğrencinin beynini daha başlangıçta pek çok şeyle doldurmaya (*ab initio rudem adhuc et infirmum animum studiosi multitudine ac varietate rerum oneraverimus*) kalkarsak şu iki şeyden biri olur (*duorum alterum aut*): Ya öğrenci hukuk eğitiminden kaçır (*desertorem studiorum*); ya da normalde kolay bir yoldan (*ad quod leniore via*) daha çabuk ulaşabileceği bir noktaya ancak çok büyük bir emekle (*cum magno labore eius*) ve çoğunlukla da kendine güvenini yitirdikten (*saepe etiam cum diffidentia*) sonra ulaşır” (*Ibid*).

Codex ve *Institutiones* yürürlüğe girdikten sonra İmparator Jüstinyen, sadece *Codex*’in uygulanmasını ve hukuk fakültelerinde ders kitabı olarak sadece *Institutiones*’in okutulmasını emreder. Yeni uygulamayı desteklemek için Jüstinyen bütün eski kanun kitaplarının imha edilmesini emreder. Jüstinyen bununla da yetinmez; *Codex* ve *Institutiones*’in yorumlanmasını yasaklar. Zira ona göre bunlar “kayadan akan su kadar berrak”tır (http://fr.wikipedia.org/wiki/Corpus_juris_civilis).

Günümüz Türkiye'sinde de hukuk eğitimi, Jüstinyen'den önce İstanbul'daki hukuk eğitimini andırmaktadır. Ülkemizde hukuk eğitimi tam bir kaos içindedir. Sayısız ders kitabı vardır. Bunlar hacim bakımından kalın, içerik bakımından ise bulanıktırlar. Bu kitaplarda neyin söylendiği anlaşılabilir. Pek çok yoruma, görüşe ve karşı görüşe yer verilir. Hukuk kuralının kendisinden habersiz öğrenciler, bu kural hakkında farklı yorumları, görüş ve karşı görüşleri öğrenmek zorunda kalırlar. Öğrenciler, bir hukuk kuralı hakkında pek çok yazarın görüşünü öğrenirler; ama ne hikmetse kuralın kendisini bir türlü öğrenemezler.

Günümüz Türkiye'sinde de artık *Institutiones* ayarında kısa, açık ve basit ders kitapları yazmak ve bulanık ders kitaplarını tasfiye etmenin zamanı gelmiştir. Nasıl Jüstinyen'in *Institutiones*'i 533 yılında Doğu Roma'daki, yani İstanbul'daki hukuk öğrencilerini işkenceden kurtarmışsa günümüz Türkiye'sinde de hukuk öğrencilerini işkenceden kurtaracak ders kitapları yazmanın vaktidir. İşte “*öğrenci dostu*” serisi, böyle bir anlayışla yola çıkıyor.

“*Öğrenci dostu*” kitap, *Institutiones*'in açtığı yoldan giden, “açık ve basit (*levi ac simplici*)” bir şekilde yazılmış olan ve öğrencilere hukuku “kolay yoldan (*ad leniore via*)” ve “çok büyük bir emek harcamaksızın (*sine magno labore*)” öğretmeyi amaçlayan kitap demektir.

“*Öğrenci dostu*” kitap, hacim bakımından ince, içerik bakımından ise “kaynak suyu gibi berrak” olan bir kitaptır. “*Öğrenci dostu*” kitapla ders çalışmak işkence değil, bir zevk haline gelecek. *Öğrenci dostu* kitapla öğrencinin kendine güveni geri gelecek.

Cupidae legum iuventuti salutem!*

Kemal Gözler

* Hukuka âşık gençlere selam olsun!

Ekin Basım Yayın Dağıtım, ISBN: 978-625-7090-64-3

(c) 2020. Her hakkı mahfuzdur.

Öğrenci Dostu Serisi, No: 1

1. Baskı: Ocak 2008

13. Baskı: Ağustos 2020

Düzeltilme (9. Baskı): Yahya Berkol Gülgeç

Dizgi, Sayfa Düzeni, Kapak: Kemal Gözler

Eleştirileriniz İçin: kgozler@hotmail.com

Kitabın Tanıtımı: www.anayasa.gen.tr/ahgeg.htm

Baskı: Star Ajans Ltd. Şti. Alaettinbey Mah., 634. Sokak,

NİLTİM 2. Bölge, Ayaz Plaza no 24, Nilüfer - BURSA

Tel: 0224 249 23 20 *Sertifika No:* 15366

Yayınevi: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Şehreküstü Mahallesi,

Cumhuriyet Caddesi, Durak Sokak No 2, Osmangazi- BURSA,

Tel: 0224-220 16 72; 223 04 37; *Fax:* 0224-223 41 12. *Sertifika No:* 0607-16-008681

Web: www.ekinyayinevi.com *E-mail:* info@ekinyayinevi.com

Kütüphane Tasnif Numaraları

Library of Congress: KKK2070.G69 2020; *Dewey:* 342.04 GÖZ 2020

KORSAN YAYINCILARA VE FOTOKOPİCİLERE UYARI: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71'inci maddesi, bir kitabı, hak sahibi kişinin yazılı izni olmaksızın, herhangi bir şekilde (fotokopi dahil) çoğaltanları, dağıtanları, satanları, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenleri, ticari amaçla satın alanları, elinde bulunduran ya da depolayanları **bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla** cezalandırmaktadır.

OKUYUCULARA UYARI: Elinizde tuttuğunuz kitap, kağıt ve mürekkepten ibaret değildir. Yazarının alın terinin ürünüdür. Bir kitabın korsan baskısı veya fotokopi yoluyla çoğaltılması, yazarının emeğinin çalınması anlamına gelir. **Korsan veya fotokopi kitap satın alarak emek hırsızlığına alet olmayınız!** Lütfen bu kitabın korsan veya fotokopi nüshalarını satanları yayınevine (info@ekinyayinevi.com; 0224 223 04 37) veya yazara (kgozler@hotmail.com) bildirinizi.

Bir kitabın fiyatı ile o kitabın korsanının veya fotokopisinin fiyatını karşılaştırmamak gerekir. Bir kitabın fiyatı, kağıt ve baskı giderinin yanında, telif hakkı, dizgi ve grafiker ücreti, yayıncı ve dağıtımçı payı ve vergilerden oluşmaktadır. Korsan yayıncının veya fotokopinin ise kağıt ve mürekkepten başka bir gideri yoktur.

Bir kitaptan yazar yeterince telif ücreti alamıyor, yayıncı kitaba yatırdığı parayı çıkaramıyorsa, o kitabın yeni baskı yapma ihtimali yoktur. Keza yazdığı kitaptan telif ücreti alamayan bir yazardan kitabın güncelleştirilmiş yeni baskısını hazırlamasını beklemek gerçekçi değildir. Eğer üniversite ders kitabı yazarları, bir gün, kitap yazmaktan vazgeçerlerse, bundan en büyük zararı üniversite öğrencileri görür. Korsan veya fotokopi kitap alan öğrencilerin şunu çok iyi bilmesi gerekir: **Bütün öğrencilerin korsan veya fotokopi kitap aldığı gün Türkiye'de yeni bir ders kitabı yayınlanmayacaktır ve o zaman bu öğrenciler fotokopi ettirecek kitap da bulamayacaklardır. Korsan baskı ve fotokopi, kitabı öldürmek üzere. Haberinizi olsun!**

Ö Ğ R E N C İ D O S T U® S E R İ S İ

Kemal GÖZLER

ANAYASA HUKUKUNUN GENEL ESASLARINA GİRİŞ

Güncellenmiş
13. Baskı

E K İ N

Basım Yayın Dağıtım

Bursa - Ağustos 2020

AÇIKLAMA: *Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş* başlıklı bu kitap, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları: Ders Kitabı* isimli 512 sayfalık kitabımızdan özetlenmiştir. Bu kitap dahi 2 cilt ve toplam 2176 sayfa olan *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi* isimli kitabımızın özetidir. Dolayısıyla elinizde tuttuğunuz bu kitapta işlenen konular hakkında daha fazla bilgi için bu kitabın kaynağı olan diğer iki kitaba bakılabilir. Bu kitabın ilk dört baskısı 252 sayfa idi. Beşinci baskıda ise sayfa sayısı 116 sayfa artarak 368 sayfaya çıkmıştır.

BAZI KÖTÜ NİYETLİ YAZARLARA UYARI

Geçmişte yaşadığım acı tecrübeler, bana bu ülkede yazılan kitap ve makalelerin ve hatta çizilen şemaların bazı kötü niyetli yazarlar tarafından çalındığını öğretti.

Bu satırları okumak zorunda kalan dürüst meslektaşlarımdan özür dileyerek belirtmek isterim ki, bu kitap, yağmalanacak bir maden veya herkesin serbestçe yararlanacağı bir "kamu malı" değildir; yazarının alın teri ve fikri eseridir.

Kitaplarımdan alıntı yapılması her yazar gibi beni de mutlu eder. Ancak bu alıntının kaynağının gösterilerek usulüne uygun olarak yapılması ve makul bir miktarı geçmemesi gerekir.

Maalesef ülkemizde bir KPSS kursunda ders veren ve bir süre sonra da kendini "anayasa hukuku hocası" sanan "sözde yazarlar" türedi.

Benim kitaplarımdan usulsüz alıntılar yaparak veya benim kitaplarımı kendi cümleleriyle özetleyerek kitap yazmaya kalkacak "sözde yazarlar"a şunu söylemek isterim ki, bir kitaptan özetlenerek yazılan kitap, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre "işleme eser" niteliğinde bir eserdir. Adı geçen Kanunun 21'inci maddesine göre "işleme hakkı" da "münhasıran eser sahibine ait" bir haktır.

Kitabımdan ancak 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesindeki şartlara uyularak İktibas (alıntı) yapılabilir. Bu şartlar şunlardır: **(1)** İktibas, bir eserin "*bazı cümle ve fıkralarının*" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). **(2)** İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). **(3)** İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen İktibasların tırnak içinde verilmesi ve İktibasın üç satırdan uzun olması durumunda İktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. **(4)** İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek İktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). **(5)** İktibas edilen kısmın alındığı yer (sayfa numarası) belirtilmelidir (m.35/5).

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71'inci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü bendi "*bir eserden kaynak göstermeksizin İktibasta bulunan kişi'nin* altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılmasını ve beşinci bendi de "*bir eserle ilgili olarak yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak gösteren kişi'nin* altı ayda kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını" öngörmektedir.

İntihalci yazarlara hatırlatmak isterim ki, yukarıdaki şartlara uyulmadan bu kitaptan yapılan alıntılara karşı eser sahipliğinden kaynaklanan haklarımı korumak için bütün kanunî yollara başvuracağımdan şüpheniz olmasın. Nitekim şimdiye kadar kitaplarımdan usulsüz alıntı yapanları teşhir eden kitaplar yayınladım; bu yazarları kurumlarına şikâyet ettim ve onlar hakkında pek çok dava açtım.

Davalardan birkaç örnek vermek isterim: İzmir 1. F.S.H. Ceza Mahkemesinin 3.7.2014 tarih ve E.2012/836, K.2014/283 sayılı kararıyla Prof. Dr. unvanlı bir yazar; Ankara 1. F.S.H.Ceza Mahkemesinin 25.4.2018 tarih ve E.2014/168, K.2018/82 sayılı kararıyla Yard. Doç. Dr. unvanlı bir yazar, Ankara 1. F.S.H. Ceza Mahkemesinin 3.4.2018 tarih ve E.2015/20, K.2018/99 sayılı kararıyla okutman unvanlı bir yazar mahkûm olmuş ve hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Kararlar kesinleşmiştir. Bursa 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 7.3.2018 tarih ve E.2013/305 sayılı kararıyla, Prof. Dr. unvanlı bir yazar; 7.3.2018 tarih ve E.2013/582 sayılı kararıyla Yard. Doç. Dr. unvanlı bir yazar; 7.3.2018 tarih ve E.2013/591 sayılı kararıyla okutman unvanlı bir yazar; 7.3.2018 tarih ve E.2013/592 sayılı kararıyla okutman unvanlı bir yazar, 7.3.2018 tarih ve E.2014/11 sayılı kararıyla emniyet müdürü unvanlı bir yazar mahkûm olmuştur. Davalar istinaf aşamasındadır. K.G.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1

ANAYASA HUKUKUNUN BİLGİ KAYNAKLARI

I. Anayasalar	2
A. Türk Anayasaları.....	2
B. Yabancı Anayasalar.....	3
II. Anayasa Mahkemesi Kararları.....	4
III. Bilimsel Eserler	5
IV. Kaynak Tarama	9

Bölüm 2

ANAYASA HUKUKU KAVRAMI

1. “Anayasa” Terimi	11
2. “Anayasa Hukuku” Terimi	11
3. Anayasa Hukukunun Tanımı	12
4. Anayasa Hukukunun Konusu	13
5. Anayasa Hukuku ile Diğer Hukuk Dalları Arasındaki İlişki.....	13
6. Hukukun Diğer Dallarının Anayasallaşması.....	14
7. Anayasa Hukukunu Öğrenmek Niçin Gerekli?.....	15
8. Anayasa Hukukunun Kısımları.....	17
a) Anayasa Hukukunun Genel Esasları	17
b) Türk Anayasa Hukukunun Kısımları.....	18

Bölüm 3

ANAYASA KAVRAMI

I. Anayasa Kavramının Tanımı.....	20
1. Maddî Anlamda Anayasa	20
2. Şeklî Anlamda Anayasa	21
II. Anayasa Türleri.....	21
A. Yazılı Anayasa-Yazısız Anayasa Ayrımı	22
1. Yazılı Anayasa	22
2. Yazısız Anayasa	23
B. Yumuşak Anayasa-Katı Anayasa Ayrımı	24
1. Yumuşak Anayasa	24
2. Katı Anayasa	25
III. Anayasaların İçerikleri	28

IV. Anayasacılık Hareketleri.....	30
V. Anayasanın Ruhunu.....	33
VI. Anayasal Teamüllerin Geçerliliği Sorunu	34
A. Anayasal Teamüllerin Tanımı.....	34
B. Anayasal Teamüllerin Hukukî Değeri	36
1. Yazısız Anayasa Sisteminde.....	36
2. Yazılı Anayasa Sisteminde.....	36

Bölüm 4 KURUCU İKTİDAR

Anayasaların Yapılması ve Değiştirilmesi

I. Genel Olarak.....	40
II. Aslı Kurucu İktidar: Anayasaların Yapılması	41
A. Aslı Kurucu İktidarın Ortaya Çıkış Halleri.....	41
B. Aslı Kurucu İktidarın Sahibi	43
C. Aslı Kurucu İktidarın Özellikleri.....	44
D. Aslı Kurucu İktidarın Biçimleri: Anayasa Yapma Usûlleri.....	45
1. Monokratik Usûller.....	45
a) Ferman.....	45
b) Misak.....	46
2. Demokratik Usûller.....	47
a) Kurucu Meclis	47
b) Kurucu Referandum.....	48
II. Tali Kurucu İktidar.....	50
A. Tali Kurucu İktidarın Gerekliliği	50
B. Tali Kurucu İktidarın Sahibi	51
C. Tali Kurucu İktidarın Özellikleri.....	51
D. Tali Kurucu İktidarın Biçimleri: Anayasayı Değiştirme Usûlleri.....	53
1. Teklif Safhası.....	53
2. Karar Safhası	54
3. Onay Safhası.....	55

Bölüm 5 DEVLET KAVRAMI

I. Devletin Unsurları: Millet, Ülke, Egemenlik.....	60
A. İnsan Topluluğu: Millet.....	61
1. Objektif Millet Anlayışı	62
a) İrk Birliği	62
b) Dil Birliği.....	62
c) Din Birliği	63
2. Sübjektif Millet Anlayışı.....	64

B. Devletin Toprak Unsuru: Ülke.....	65
a) Kara Sahası (Kara Ülkesi).....	66
b) Su Sahası (Su Ülkesi).....	66
c) Hava Sahası (Hava Ülkesi).....	67
C. Devletin İktidar Unsuru: Egemenlik.....	68
1. Egemenliğin Değişik Anlamları.....	69
a) Dış Egemenlik.....	69
b) İç Egemenlik.....	70
2. Egemenlik Teorileri.....	72
a) Teokratik Egemenlik Teorileri.....	72
aa) Doğüstü İlahî Hukuk Doktrini.....	72
bb) Providansiyel İlahî Hukuk Doktrini.....	73
b) Demokratik Egemenlik Teorileri.....	73
aa) Millî Egemenlik Teorisi.....	74
bb) Halk Egemenliği Teorisi.....	74
II. Devletin Kökeni Hakkında Teoriler.....	75
1. Aile Teorisi.....	75
2. Biyolojik Teori.....	76
3. Kuvvet ve Mücadele Teorisi.....	77
4. Ekonomik Teori: Marksizm.....	78
5. Devletin Kaynağını İnsan Aklına ve İradesine Dayandıran Teori: Sosyal Sözleşme Teorisi.....	80
a) Thomas Hobbes.....	80
b) John Locke.....	81
c) Jean-Jacque Rousseau.....	82

Bölüm 6

DEVLET ŞEKİLLERİ I: MONARŞİ VE CUMHURİYET

Monarşi ile Cumhuriyet Arasında Ayrım Sorunu.....	86
I. Monarşi.....	87
A. Saltanat Haklarının Sınırlanmasına Göre Monarşi Çeşitleri.....	87
1. Mutlak Monarşi.....	88
2. Meşrutî Monarşi.....	88
B. Hükümdarın Tahta Geçiş Biçimine Göre Monarşi Çeşitleri.....	89
1. İrsî Monarşiler.....	89
2. Seçimli Monarşiler.....	90
III. Cumhuriyet.....	92
1. Dar Anlamda Tanım: Cumhuriyet Monarşinin Tersidir.....	92
2. Geniş Anlamda Tanım: “Cumhuriyet = Demokrasi”.....	93

Bölüm 7

DEVLET ŞEKİLLERİ II:

ÜNİTER DEVLET-BİLEŞİK DEVLET

I. Üniter Devlet.....	97
A. Tanım.....	98
1. Devletin Unsurlarında Teklik	98
2. Devletin Organlarında Teklik.....	99
B. Üniter Devletin Çeşitleri.....	100
1. Merkezî Üniter Devlet	100
2. Adem-i Merkezî Üniter Devlet.....	100
II. Bileşik Devlet	102
A. Devlet Birlikleri.....	103
1. Şahsî Birlik.....	103
2. Hakikî Birlik.....	104
B. Devlet Toplulukları.....	105
1. Konfederasyon	105
2. Federasyon (Federal Devlet).....	107
a) Tanım.....	108
b) Federalizmin Özellikleri	109
1. Yetkilerin Yerel Bölüşümü	110
2. Yetkilerin Güvenceli Bölüşümü: Yazılı ve Katı Anayasa ile Anayasanın Değiştirilmesinde Federe Devletlerin Rızalarının Alınması Zorunluluğu	110
3. Yetki Bölüşümü Usulü	111
a) Federal Devletin Yetkilerini Sayma	111
b) Federe Devletlerin Yetkilerini Sayma	112
4. Yetki Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü: Federal Yüksek Mahkemenin Gerekliliği	112
5. Federe Devletlerin Federal Yasama Organında Temsili: İki-Meclislilik ve İkinci Mecliste Eşit Temsil İlkesi	113
6. Eşit-İki Meclislilik.....	114
c) Federal Devletlerin Kurulması	115
aa) Birleşme Yoluyla Federalizm	115
bb) Ayrılma Yoluyla Federalizm.....	116

Bölüm 8

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Kuvvetler Ayrılığı Teorisi.....	119
Locke	120
Montesquieu.....	120
Hükümet Sistemlerinin Tasnifi.....	123
I. Kuvvetler Birliği Sistemleri.....	123
A. Yürütme Organında Birleşme	124
1. Mutlak Monarşi	124

2. Diktatörlük	125
a) Totaliter Diktatörlükler	125
b) Otoriter Diktatörlükler	126
B. Yasama Organında Birleşme: Meclis Hükümeti	126
II. Kuvvetler Ayrılığı Sistemleri	132
A. Sert Kuvvetler Ayrılığı: Başkanlık Sistemi	137
1. Aslî Özellikler	134
2. Tali Özellikler	135
3. Başkanlık Sisteminde Yasama ve Yürütme Arasında Karşılıklı Etkileşim Araçları	136
a) Atamalar	136
b) Milletlerarası Antlaşmaların Onaylanması	136
c) Meclis Araştırması	137
d) <i>Impeachment</i> (Suçlama)	137
e) Bütçe	139
f) Veto	139
g) Mesaj	139
4. Değerlendirme: Başkanlık Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yanları	140
a) Güçlü Yanları	140
b) Zayıf Yanları	140
5. Yarı-Başkanlık Sistemi	143
B. Yumuşak Kuvvetler Ayrılığı: Parlâmenter Sistem	144
1. Aslî Özellikler	145
a) Yürütme Organının Yapısı: İki-Başlılık	146
b) Yürütmenin Göreve Gelişi	149
c) Sorumluluk: Yasamının Güvenine Dayanma	149
2. Tali Özellikler	149
a) Fesih	149
b) Aynı kişi Hem yasamada Hem Yürütmede Görev Alabilir	151
c) Bakanlar Kurulu Yasama Organının Çalışmalarına Katılır	151
3. Karşılıklı Etkileşim Araçları	152
4. Değerlendirme: Parlâmenter Sistemin Güçlü ve Zayıf Yanları	152
a) Güçlü Yanları	152
b) Zayıf Yanları	154
6. Rasyonelleştirilmiş Parlâmentarizm	158

Bölüm 9 DEMOKRASİ

I. Demokrasi Teorileri	162
A. Normatif Demokrasi Teorisi	162
B. Ampirik Demokrasi Teorisi	163
II. Demokrasi Anlayışları	167
A. Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı	169

B. Çoğulcu Demokrasi Anlayışı.....	171
Kutu: Militan Demokrasi Anlayışı.....	174
Kutu: Klasik Demokrasi - Marksist Demokrasi Anlayışı	175
Kutu: Çoğunlukçu ve Uzlaşmacı Demokrasi Modelleri.....	175

Bölüm 10

EGEMENLİĞİN KULLANILMASI BAKIMINDAN DEMOKRASİ TİPLERİ:

Doğrudan, Temsili ve Yarı-Doğrudan Demokrasi

I. Doğrudan Demokrasi.....	178
II. Temsili Demokrasi.....	181
Emredici Vekâlet Teorisi.....	182
Temsili Vekâlet Teorisi.....	184
III. Yarı-Doğrudan Demokrasi	185
A. Referandum.....	186
1. Bağlayıcılığı Bakımından	186
a) İstişarî Referandum.....	187
b) Tasdikî Referandum.....	187
2. Başvuruluşu Bakımından	187
a) Mecburî Referandum	187
b) İhtiyarî Referandum.....	188
3. Konuları Bakımından	188
a) Kurucu Referandum.....	188
b) Teşriî Referandum.....	188
B. Halk Vetosu.....	189
C. Halk Teşebbüsü.....	189
D. Temsilcilerin Azlı	190
1. Recall.....	191
2. Abberufungsrecht.....	191

Bölüm 11

SEÇİMLER

I. Oy Hakkı	195
A. Oy Hakkının Şartları	196
1. Olumlu Şartlar.....	196
2. Olumsuz Şartlar.....	197
B. Oy Hakkının İlkeleri.....	198
1. Genel Oy İlkesi	199
2. Eşit Oy İlkesi.....	199
3. Tek Dereceli Seçim veya Doğrudan Oy İlkesi	200
4. Bireysel Oy İlkesi.....	200
5. Kişisel Oy İlkesi.....	200

6. Gizli Oy İlkesi	200
7. Mecburi Oy ve İhtiyarî Oy İlkeleri	201
8. Serbest Oy veya Seçimlerin Serbestliği İlkesi	202
9. Açık sayım ve Döküm İlkesi	202
10. Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü	202
II. Seçim Sistemleri	203
Seçim Çevresi	204
A. Çoğunluk Sistemi	205
1. Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi	205
a) Tek-İsimli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi	206
b) Listeli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi	207
2. İki-Turlu Çoğunluk Sistemi	208
a) Tek-İsimli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi	208
b) Listeli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi	209
B. Nispi Temsil Sistemi	210
1. Ulusal Düzeyde Nispi Temsil	211
2. Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil	212
a) En Büyük Artık Usûlü	213
b) En Kuvvetli Ortalama Usûlü	214
c) Millî Bakiye (Ulusal Artık) Sistemi	214
d) d' Hondt Usûlü	215
- Nispi Temsilin Diğer Formülleri	216
- Nispi Temsil Sisteminde Liste Çeşitleri	217
a) Bloke Liste Usûlü	217
b) Tercihli Oy	217
c) Karma Liste	217
- Nispi Temsil Sisteminde Seçim Barajları	218
Seçim Sistemlerinin Değerlendirilmesi	219
Karma Duverger'in Kanunları	219

Bölüm 12

YASAMA ORGANI

I. İngiltere'de Parlâmentonun Doğuşu ve Gelişmesi	223
II. Parlâmentoların Yapısı: Tek-Meclisli ve İki-Meclisli Parlâmentolar	225
A. Tek-Meclislilik	226
B. İki-Meclislilik	226
III. Parlâmento Üyeliği	228
A. Genel Olarak	228
B. Parlâmento Üyelerinin Seçimi	229
C. Parlâmento Üyelerinin Hukukî Statüsü	230
IV. Parlâmentoların İç Yapısı ve Çalışma Düzeni	231
A. Parlâmentoların İç Yapısı	232
B. Parlâmentoların Çalışma Düzeni	232
V. Parlâmentoların Görev ve Yetkileri	233

Bölüm 13 YÜRÜTME ORGANI

I. Başkanlık Sistemlerinde Yürütme Organı: Başkan.....	239
II. Parlâmenter Sistemlerde Yürütme Organı	240
A. Devlet Başkanı.....	240
1. Monarşilerde Devlet Başkanları: Krallar	241
2. Cumhuriyetlerde Devlet Başkanları: Cumhurbaşkanları	241
3. Devlet Başkanlarının Sorumluluğu ve Sorumsuzluğu	241
a) Devlet Başkanının Siyasal Sorumsuzluğu	242
b) Devlet Başkanının Cezaî Sorumluluğu ve Sorumsuzluğu	242
c) Devlet Başkanının Hukukî Sorumluluğu	243
4. Devlet Başkanlarının Görev ve Yetkileri.....	244
B. Hükümet.....	245
1. Başbakan.....	246
2. Bakanlar.....	247
III. Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri.....	248
A. Kanunların Uygulanmasını Göstermek Amacıyla Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi (Kanunları Uygulama Yönetmelikleri Çıkarma Yetkisi).....	249
B. Teşriî Devir Yoluyla Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi (Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi)	249
C. Özerk Düzenleme Yetkisi (Özerk Kararname Çıkarma Yetkisi).....	250
IV. Olağanüstü Yönetim Usûlleri	252
A. İstisnaî Hâl (Kriz Hâli) Kavramı.....	252
B. Olağanüstü Yönetim Usûllerinin Çeşitleri	256
C. Olağanüstü Yönetim Usûllerinin İlan Edilmesi (Uygulamaya Konulması) ..	257
D. Olağanüstü Yönetim Usûllerinin Sonuçları	258
E. Olağanüstü Yönetim Usûllerinin Sona Ermesi	258

Bölüm 14 YARGI ORGANI

I. Yargılama Yetkisi	261
II. Yargı Organının Tanımı	262
III. Kanunî Hâkim İlkesi	264
III. Hâkimlerin Bağımsızlığı	264
IV. Hâkimlik Teminatı.....	266
V. Hâkimlerin Atanması ve Özlük İşleri.....	268
A. Birinci Sistem: Yürütme Organının Yetkili Olması	268
B. İkinci Sistem: Hakimler Yüksek Kurulu Kurulması	269

Bölüm 15

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

I. Kavramlar.....	274
1. Hürriyet.....	278
2. Hak	278
Hürriyet-Hak Ayırımı	278
Kutu: Çeşitli Kavramlar	278
II. Temel Hak ve Hürriyetlerin Düşünsel Gelişimi	278
A. Eski Çağ: Stoacılar.....	278
B. Orta Çağ: Thomas Aquinas ve Marsilius Patavinus.....	278
C. Tabii Hukuk Akımı (Tabii Hak Doktrini)	279
III. Hürriyet Karinesi: “Hürriyet Asıldır”	282
IV. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınıflandırılması	285
A. Jellinek’in Sınıflandırması.....	285
1. Negatif Statü Hakları	285
2. Pozitif Statü Hakları.....	285
3. Aktif Statü Hakları.....	285
B. Ortaya Çıkış Sıralarına Göre Tasnif	286
C. Diğer Tasnifler.....	287
V. Temel Hak ve Hürriyetlerin Anayasalarda Düzenlenmesi.....	288
VII. Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasında Sistemler.....	289
VIII. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması	291
A. Olağan Dönemlerde Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması Sistemi	292
1. Sınırlama, Yasama Organı Tarafından Kanunla Yapılmalıdır	292
2. Sınırlama Belli Sebeplere Dayanmalıdır	292
3. Sınırlamada Ölçülülük İlkesine Uyulmalıdır	293
4. Sınırlama, Anayasaya Aykırı Olmamalıdır.....	295
5. Ek Şartlar	295
B. Olağanüstü Yönetim Usullerinde Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması	296
X. Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması	300
A. İç Koruma	300
B. Uluslararası Koruma	302
1. Birleşmiş Milletler Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması	303
2. Avrupa Konseyi Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	303
a) Sözleşmenin Kapsamı (Koruduğu Haklar).....	303
b) AİHS’nin Kurduğu Organ: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	304
c) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Çeşitleri.....	305
d) Bireysel Başvuruların İncelenmesi Usulü	305
e) AİHM Hükümlerinin Yerine Getirilmesi ve Bunun Denetlenmesi	307

Bölüm 16
KANUNLARIN ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ:
ANAYASA YARGISI

I. Genel Olarak.....	311
A. Anayasa Yargısı ve Anayasa Mahkemesi Kavramları.....	312
B. Anayasa Yargısının Varlık Nedeni.....	312
C. Anayasa Yargısının Ön Koşulları: Yazılı ve Katı Anayasa.....	314
d. Anayasa Yargısının Varlık Koşulu: Anayasa Tarafından Öngörülmesi.....	315
E. Anayasa Yargısının Tarihsel Olarak Ortaya Çıkışı.....	315
II. Anayasa Mahkemelerinin Yapıları (Üyelerin Sayısı, Görev Süresi ve Seçilmeleri).....	316
III. Anayasa Yargısı Modelleri.....	320
A. Genel Mahkeme Sistemi: Amerikan Modeli.....	321
B. Özel Mahkeme Sistemi: Avrupa Modeli.....	324
IV. Anayasaya Uygunluk denetiminin Türleri.....	329
A. <i>A Priori</i> Denetim (Önleyici Denetim).....	329
B. <i>A Posteriori</i> Denetim (Düzeltilici Denetim).....	330
V. Anayasaya Uygunluk Denetiminin Yolları.....	331
A. Soyut Norm Denetimi (İptal Davası).....	332
B. Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu).....	333
C. Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru (Anayasa Şikayeti).....	334
VI. Anayasa Mahkemelerinin Görev ve Yetkileri.....	335
A. Temel Görev ve Yetki: Bazı Normların Anayasaya Uygunluğunu Denetlemek.....	335
B. Ek Görev ve Yetkiler.....	335
VII. Anayasaya Uygunluk Denetiminin Konusu: Anayasa Mahkemelerinin Denetimine Tabi Olan Norm ve İşlemler.....	336
VIII. Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetiminin Kapsamı.....	337
A. Şekil Bakımından Denetim.....	338
B. Esas Bakımından Denetim.....	338
IX. Anayasa Mahkemesi Kararları.....	340
A. Kararların Kısımları.....	340
B. Kararların Çeşitleri.....	341
C. Kararların Kesinleşmesi.....	341
D. Kararların Yürürlüğe Girmesi (Kararların Zaman Bakımından Etkisi).....	342
E. Kararların Sonuçları.....	343
F. Kararların Bağlayıcılığı.....	344
<i>Bibliyografya</i>	349
<i>Dizin</i>	359
<i>Cevap Anahtarı</i>	367
<i>Yazarın Özgeçmişi ve Yayın Listesi</i>	368

PLÂN

Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş başlıklı bu kitapta, “Türk anayasa hukuku” konularını değil, sadece “anayasa hukukunun genel esasları” konuları incelenmektedir. “Türk anayasa hukuku” konuları için aynı Yayınevinden çıkmış olan *Türk Anayasa Hukuku Dersleri* veya *Türk Anayasa Hukukuna Giriş* başlıklı kitaplarımıza bakılmalıdır.

Kitabımız 16 bölümden oluşmaktadır. Kitapta sırasıyla anayasa ve anayasa hukuku kavramları, kurucu iktidar, devlet kavramı, devlet şekilleri (cumhuriyet-monarşi; üniter devlet-bileşik devlet), hükümet sistemleri (meclis hükümeti, başkanlık rejimi, parlâmenter rejim), demokrasi kavramı, demokrasi tipleri (doğrudan demokrasi, yarı-doğrudan demokrasi, temsilî demokrasi), oy hakkı ve seçim sistemleri, yasama organı, yürütme organı, yargı organı, temel hak ve hürriyetler, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi gibi konular incelenmiştir. Ancak bu konulardan önce anayasa hukukunun bilgi kaynakları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Buna göre kitabımızın planı şu şekildedir:

- Bölüm 1:** Anayasa Hukukunun Bilgi Kaynakları
- Bölüm 2:** Anayasa Hukuku Kavramı
- Bölüm 3:** Anayasa Kavramı
- Bölüm 4:** Kurucu İktidar
- Bölüm 5:** Devlet Kavramı
- Bölüm 6:** Devlet Şekilleri I: Monarşi-Cumhuriyet
- Bölüm 7:** Devlet Şekilleri II: Tek Devlet-Bileşik Devlet
- Bölüm 8:** Hükümet Sistemleri
- Bölüm 9:** Demokrasi Kavramı
- Bölüm 10:** Egemenliğin Kullanılması Bakımından Demokrasi Tipleri
- Bölüm 11:** Seçimler
- Bölüm 12:** Yasama Organı
- Bölüm 13:** Yürütme Organı
- Bölüm 14:** Yargı Organı
- Bölüm 15:** Temel Hak ve Hürriyetler
- Bölüm 16:** Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi: Anayasa Yargısı

Bölüm 1

ANAYASA HUKUKUNUN

BİLGİ KAYNAKLARI*

“Anayasa hukukunun bilgi kaynakları”¹ anayasa hukuku kurallarının bulunacağı yerleri ve bunların kapsamı hakkında bilgi edinilecek belgeleri ifade eder. Anayasa hukukunun başlıca bilgi kaynakları şunlardır:

I. ANAYASALAR

Şüphesiz anayasa hukukunun bilgi kaynakları arasında en önemlisi anayasalardır. Doğal olarak bir anayasal meseleyle karşılaşıldığında yapılması gereken ilk şey, o konuda anayasada bir kural olup olmadığına bakmaktır.

A. TÜRK ANAYASALARI

Türk anayasalarının bilgi kaynakları resmî kaynaklar ve özel kaynaklar olarak iki gruba ayrılabilir.

1. Resmî Kaynaklar.- Resmî kaynaklar arasında *Resmî Gazete*, *Mevzuat Bilgi Sistemi* ve *TBMM Tutanak Dergisi* yer alır.

a) *Resmî Gazete*.- Resmî Gazete, internet ortamında Cumhurbaşkanlığınca yayımlanır. Ayrıca lüzum görüldüğü takdirde, ihtiyaç duyulan sayıda basılı ortamda da yayımlanabilir (10 sayılı CBK, m.2). Resmî Gazete kural olarak gündüzdür; ancak bazen acele yayınlanması lazım gelen bir metin için aynı gün ikinci veya üçüncü bir sayı daha çıkarılabilir. Buna “mükerrer sayı” denir. *Resmî Gazetenin* 1921’den

---

* Bu bölüm Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları: Ders Kitabı*, Bursa, Ekin, 12. Baskı, 2020, s.1-18’den özetlenmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. Genel olarak hukukun bilgi kaynakları konusunda bkz.: Yaşar Karayalçın ve Aynur Yongalık, *Hukukta Öğretim-Kaynaklar-Metod: Problem Çözme*, Ankara, BTHAE Yayınları, 7. Baskı, 2008, s.82 vd.

Bölüm 2

ANAYASA HUKUKU KAVRAMI

(Tanımı, Konusu, Kısımları ve Diğer Hukuk Dallarıyla Arasındaki İlişki)*

1. “Anayasa” Terimi

Türkçede “anayasa” kelimesi, İngilizce ve Fransızcadaki *constitution*¹ (İngilizce “*konstituşın*”, Fransızca “*konstitüsyon*” okunur) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. *Constitution* kelimesi, İngilizce *to constitute*, Fransızca *constituer* fiilinden türemiştir. İngilizce *to constitute* ve Fransızca *constituer* fiilli ise, oluşturmak, teşkil etmek, meydana getirmek, kurmak, tesis etmek anlamlarına gelmektedir². O hâlde *constitution*’u “oluşum”, “kuruluş” olarak Türkçeye çevirebiliriz. Türkçede *constitution* kelimesinin karşılığı olarak, sırasıyla, “kanun-u esâsî”, “teşkilât-ı esâsiye kanunu” ve “anayasa” kelimeleri kullanılmıştır.

2. “Anayasa Hukuku” Terimi

“Anayasa hukuku” karşılığında İngilizcede *constitutional law* (“*konstituşml lo*” okunur) ve Fransızcada *droit constitutionnel* (“*drua konstitüsyonel*” okunur) terimi kullanılmaktadır. Bu terimler sıfat tamlaması şeklindedir. İngilizce *law* ve Fransızca *droit*, “hukuk” demektir. İngilizce *constitutional* ve Fransızca *consti-*

---

* Bu bölüm Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Bursa, Ekin, 12. Baskı, 2020, s.19-45’ten özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. İtalyanca *costituzione*, İspanyolca *constitucion*, Almanca *Verfassung*.
2. Redhouse *İngilizce-Türkçe Sözlüğü*, İstanbul, Redhouse Yayınevi, 17. Baskı, 1990, “*constitute*” maddesi; Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Adam Yayınları, 1990, *constituer* maddesi.

Bölüm 3

ANAYASA KAVRAMI*

I. ANAYASA KAVRAMININ TANIMI¹

“Anayasa” kavramı maddî ve şeklî olmak üzere başlıca iki değişik anlamda tanımlanmaktadır.

1. Maddî Anlamda Anayasa.- “Maddî anlamda anayasa (*constitution in the material sense, constitution au sens matériel*)”,

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.46-83’ten özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotlar için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya.-* Arsel, *Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.226-227; Tunaya, *op. cit.*, s.116; K.C. Wheare, *Modern Anayasalar*, Çev. Mehmet Turhan, Ankara, Değişim, 1985, s.21-25. Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, *op. cit.*, s.28-33, 44-52; Arend Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler*, Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran, Ankara, Yetkin, Tarihsiz, s.126-27; S. A. de Smith ve Brazier ve Rodney Brazier, *Constitutional and Administrative Law*, London, Penguin Books, 1989, s.3-28; O. Hood Phillips ve Paul Jackson, *Constitutional and Administrative Law*, London, Sweet& Maxwell, 1987, s.3; Rod Hague, Martin Harrop ve Shaun Breslin, *Comparative Government and Politics*, Houndmills, Macmillan Press, 1998, s.150-155; Jean Blondel, *Comparative Government*, London, New York, Prentice Hall, 1995, s.215-223; Louis Favoreu *et al.*, *Droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 1998., s.92-100; Jean Gicquel, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Montchrestien, Onaltıncı Baskı, 1999, s.158-162; Elisabeth Zoller, *Droit constitutionnel*, Paris, PUF, 1999, s.11-12; Dominique Chagnollaud, *Droit constitutionnel contemporain*, Paris, Sirey, 1999, s.17-23; Constance Grewe ve Hélène Ruiz Fabri, *Droits constitutionnels européens*, Paris, PUF, 1995, s.33-46; Georges Burdeau, *Traité de science politique*, Paris, L.G.D.J., 3. Baskı, 1983, c.IV, s.25; Dmitri Georges Lavroff, *Le droit constitutionnel de la Ve République*, Paris, Dalloz, 1995, s.79; Pierre Wigny, *Cours de droit constitutionnel*, Bruxelles, Bruylant, 1973; Paolo Biscaretti di Ruffia et Stefan Rozmaryn, *La constitution comme loi fondamentale dans les Etats de l’Europe occidentale et dans les Etats socialistes*, Paris L.G.D.J., Torino, Libreria Scientifica, 1966, s.4-12; Joseph Barthélemy ve Paul Duez, *Traité de droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 1933, s.184; Georges Vedel, *Droit constitutionnel*, Paris, Sirey, 1949, s.112; Jacques Cadart, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris Economica, 3. Baskı, 1990, c.I. s.127.

devletin temel organlarının kuruluşunu ve işleyişini belirleyen hukuk kurallarının bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda bir kuralın anayasa kuralı olup olmadığına o kuralın içeriğine, neyi düzenlediğine bakılarak karar verilir. Bir kural, içerik itibarıyla devletin temel organlarının kuruluşuyla veya işleyişiyle ilgili ise, o kural anayasal niteliktedir.

2. Şeklî Anlamda Anayasa.- “Şeklî anlamda anayasa (*constitution in the formal sense, constitution au sens formel*)”, normlar hiyerarşisinde en üst sırayı işgal eden, kanunlardan farklı veya daha zor bir usülle konulup değiştirilebilen hukuk kurallarının bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda bir kuralın anayasa kuralı olup olmadığına, onun içeriğine bakılmaksızın, o kuralın bulunduğu yere ve yapılış veya değiştiriliş şekline bakılarak karar verilir. Eğer bu kural normlar hiyerarşisinde en üst basamakta yer alıyorsa ve kanunlardan daha zor bir usülle değiştirilebiliyorsa o kural, içerik olarak neye ilişkin olursa olsun bir anayasa kuralıdır.

Hangisi Doğru?- Bu tanımlardan *şeklî anlamda anayasa tanımı doğrudur*. Çünkü *bir kere*, devletin temel kuruluşuna ilişkin pek çok şey anayasalarda değil, kanunlarda düzenlenmiştir. Örneğin seçim sistemleri devletin temel organlarından biri olan yasama organının kuruluşuyla ilgili olduğundan maddî bakımından anayasal niteliktedir. Oysa gerek bizde, gerekse başka ülkelerde seçim sistemleri anayasayla değil, kanunla belirlenmiştir. Eğer maddî anlamda anayasa tanımı doğru olsaydı, seçim sistemlerini düzenleyen bu hükümleri de anayasa hükmü saymamız gerekirdi ki bu mümkün değildir. *İkinci olarak* anayasalarda maddî nitelikleri itibarıyla anayasal nitelikte olmayan yığınla kural vardır. Örneğin 1982 Türk Anayasasında yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarıyla (m.62), ormanlarla (m.169-170) ilgili hükümler vardır. Bu tür hükümler başka ülkelerin anayasalarında da bulunmaktadır. Örneğin 18 Nisan 1999 tarihli İsviçre Anayasasında sulara (m.76), ormanlara (m.77), avcılığa (m.79), hayvanların korunmasına (m.80), trafik

Bölüm 4

KURUCU İKTİDAR

(Anayasaların Yapılması ve Değiştirilmesi)*

Yukarıda üçüncü bölümde anayasa kavramını gördük. Bu bölümde de anayasaların nasıl yapıldığını ve değiştirildiğini göreceğiz. “Anayasaların yapılması ve değiştirilmesi” konusu anayasa hukuku doktrininde geleneksel olarak “kurucu iktidar (*pouvoir constituant*)” başlığı altında incelenmektedir.

I. GENEL OLARAK

Önce doğrudan “kurucu iktidar” tanımını vererek işe başlayalım:

TANIM: *Kurucu iktidar*, anayasa yapma ve değiştirme iktidarındır.

Aslı Kurucu İktidar - Tali Kurucu İktidar Ayrımı.- Yukarıdaki tanımın, daha ilk bakışta iki ayrı unsurdan oluştuğu görülmektedir. Bu unsurlardan birincisi “anayasayı yapma”, diğeri ise “anayasayı değiştirme”dir. Buradan, kurucu iktidarın, “aslı kurucu iktidar” ve “tali kurucu iktidar” şeklindeki ikili ayrımı ortaya çıkmaktadır. Anlaşılacağı üzere, çok kabaca, *aslı kurucu iktidar*, *yeni bir anayasa yapma*, *tali kurucu iktidar ise anayasayı değiştirme iktidarındır*. Bu iki iktidarın birbirinden nasıl ayrıldığını ve birbiri karşısında fark ve benzerliklerini aşağıda göreceğiz.

Kurucu İktidar - Kurulmuş İktidarlar Ayrımı.- Yukarıda belirttiğimiz gibi, kendisine kurucu iktidar dediğimiz *anaya-*

---

* Bu bölüm, Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.102-131’ten özetlenmiştir. Bölümün tam kaynakları için oraya bakınız. Keza bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Kemal Gözler, *Kurucu İktidar*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2016, *passim*.

Bölüm 5

DEVLET KAVRAMI*

“Devlet” Terimi¹.- *Devlet* kelimesinin İngilizce karşılığı *state*, Fransızca karşılığı *État*, Almanca karşılığı *Staat*, İtalyanca karşılığı *stato*, İspanyolca *estado*’dur. Bunların hepsinin kökeni Latince *status* kelimesidir². Ancak Latince *status*, “devlet” demek değil; “hâl”, “durum”, “vaziyet” demektir³. İlk defa İtalya’da XVI’ncı yüzyılda, devleti ifade etmek

KUTU 5.1: *Polis, Civitas, Res publica, Imperium, Regnum, Terra, Citta, Bourg, vs.* Eski Yunanlar “devlet” için “*polis* (πολις)” terimini kullanırlardı ki, bu “site (*cit *)”, yani “şehir” demektir. Romalılar ise “devlet” karşılığında *civitas* veya *res publica* kelimelerini kullanırlardı. ***Civitas***, “site, medine, şehir devleti” demektir. ***Res publica*** ise şey (*res*) ve kamu (*publica*) kelimelerinden oluşmakta “kamu malı”, “herkese ait şey” anlamına gelmekteydi. Bu kelime daha sonra Fransızcaya *r publique* yani cumhuriyet anlamında geçmiştir. Ortaçağda devlet için ***imperium, regnum*** (hükümdarlık, krallık) gibi terimler kullanılmıştır. Yine ortaçağ boyunca devlet yerine zaman zaman, ***populus, gens*** (halk), ***terra, terre, land*** (toprak, yer, ülke, memleket) gibi terimler de kullanılmıştır. Yine aynı zamanlarda devlet yerine ***citta, cit , ville, bourg*** gibi “şehir” anlamına gelen terimler de kullanılmaya devam etmiřtir⁴.

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.133-171’den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotlar için oraya bakınız.

1. Georg Jellinek, *L’Etat moderne et son droit*, Traduction française par Georges Fardis, Paris, V. Giard & Bri re, 1911, c.I, s.221-230; Yavuz Abadan, *Amme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri*, Ankara, AÜSBF Yay., 1952, s.123-132; Ali Fuat Başgil, *Esas Teřkil t Hukuku*, İstanbul, Baha Matbaası, 1960, s.126; Bülent Nuri Esen, *Anayasa Hukuku: Genel Esaslar*, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1970, s.89-90.
2. Charles Cadoux, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Cujas, 1988, c.I, s.23.
3. Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk L gati*, Ankara, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, 1944, s.576.
4. Jellinek, *op. cit.*, c.I, s.221-226.

Bölüm 6

DEVLET ŞEKİLLERİ I: MONARŞİ VE CUMHURİYET*

Plân.- Devlet şekilleri bir açıdan “monarşi-cumhuriyet”; diğer bir açıdan ise “üniter devlet-bileşik devlet” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. “Monarşi-cumhuriyet” ayrımını bu bölümde (Bölüm 7), “üniter devlet-bileşik devlet” ayrımını ise izleyen bölümde (Bölüm 7) göreceğiz.

Monarşi ile Cumhuriyet Arasındaki Ayrım Sorunu.- Monarşi ile cumhuriyet arasında nasıl ve hangi ölçütle ayrım yapılacağı konusu tartışmalıdır. Bu konuda çeşitli kriterler önerilmiştir¹. Biz bu tartışmalı konuya girmeksizin, cumhuriyet ile monarşiyi birbirinden ayırmak için **Léon Duguit** (*Leon Dügi* okunur) tarafından önerilen ölçütü kabul ettiğimizi söyleyelim. Bu ölçüt, *devlet başkanının göreve geliş usûlüdür*. Duguit’ye göre, bir devlette *eğer devlet başkanı, bu makama veraset usûlüyle, yani irsî olarak geliyorsa, bu devletin şekli monarşi, yok eğer başka bir usûlle geliyorsa bu devletin şekli cumhuriyettir*². Görüldüğü gibi Duguit’nin anlayışında monarşi ve cumhuriyet

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.173-182’den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

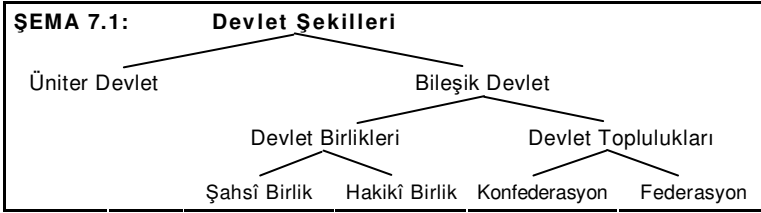
1. Bu konuda bkz. Jellinek, *op. cit.*, c.II, s.394-420; Adhémar Esmein, *Eléments de droit constitutionnel français et comparé*, Paris, Sirey, Sekizinci Baskı, 1928, c.I, s.1-21; Maurice Hauriou, *Précis de droit constitutionnel*, Paris, Sirey, 1919, s.119-128; Carré de Malberg, *op. cit.*, c.II, s.184-197; Carl Schmitt, *Théorie de la constitution* (Trad. par Lilyane Deroche), Paris, PUF, 1993, s.427-437; Cadoux, *op. cit.*, s.47-68; Başgil, *op. cit.*, s.185-216; Hüseyin Nail Kubalı, *Anayasa Hukuku Dersleri*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1971, s.60-66; Arsel, *Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.37-39; Abadan, *Amme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri*, *op. cit.*, s.331-334; Özçelik, *op. cit.*, c.I, s.159-183.
2. Léon Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, Paris, Ancienne librairie fontemoing, Üçüncü Baskı, 1928, c.II, s.770.

Bölüm 7

DEVLET ŞEKİLLERİ II: ÜNİTER DEVLET-BİLEŞİK DEVLET*1

Devletler yapısına göre “üniter devlet” ve “bileşik devlet” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bileşik devletler de kendi içinde “devlet birlikleri” ve “devlet toplulukları” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Devlet birlikleri de “şahsî birlik” ve “hakikî birlik” olmak üzere iki çeşittir. Devlet toplulukları da “konfederasyon” ve “federasyon” olmak üzere ikiye ayrılır.

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.183-216'dan özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya*.- Arsel, *Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.30-37; Kubalı, *op. cit.*, s.66-73; Özçelik, *op. cit.*, c.I, s.159-174; Teziç, *Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.121-133; Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler*, *op. cit.*, s.147-161; Duguít, *Traité de droit constitutionnel*, *op. cit.*, c.II, s.769-793; s.186-190; Esmein, *op. cit.* c.I, s.4-8; Hauriou, *op. cit.* s.123-128; Vedel, *op. cit.*, s.108-112; Fabre, *op. cit.* s.20-24; Cadoux, *op. cit.* c.I, s.47-68; Cadart, *op. cit.*, c.I, s.59-98; Burdeau, Hamon ve Troper, *op. cit.*, s.93-98; Debbash *et al.*, *op. cit.*, s.29-36; Chantebout, *op. cit.*, s.66-74; Pactet, *op. cit.*, s.48-62; Turpin, *op. cit.*, s.50-68; Jeanneau, *op. cit.*, s.7-10; Favoreu *et al.*, *op. cit.*, s.407-459; Chagnollaude, *op. cit.*, s.102; Grewe ve Ruiz Fabri, *op. cit.*, s.271-313; Gicquel, *op. cit.*, s.58-58-71; Biscaretti di Ruffia, *op. cit.*, s.701-798; De Vergottini, *op. cit.*, s.368-417; Hague, Harrop ve Breslin, *op. cit.*, s.168-183.

Bölüm 8

HÜKÛMET SİSTEMLERİ*1

Hükûmet sistemleri, kuvvetler ayrılığı ve birliğine göre tasnif edilmektedir. Bu nedenle önce kısaca “kuvvetler ayrılığı teorisi”ni görelim.

I. KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİ²

Klasik anayasa hukukunun temellerinden biri hiç şüphesiz “kuvvetler ayrılığı (*separation of powers; séparation des pou-*

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.217-257’den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotları için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya*.- Cadart, *op. cit.*, c.I, s.397-413, 466-595 Chantebout, *op. cit.*, s.101-171; Barthélemy ve Duez, *op. cit.*, s.138-183; Esmein, *op. cit.*, s.279-363; Vedel, *op. cit.*, s.157-172; Fabre, *op. cit.*, s.71-138; Cadoux, *op. cit.*, c.I, s.75-79; Burdeau, Hamon ve Troper, *op. cit.*, s.113-130; Pactet, *op. cit.*, s.114-124; Turpin, *op. cit.*, s.181-190; Debbash *et al.*, *op. cit.*, s.150-180; Jeanneau, *op. cit.*, s.117-133; Mehmet Turhan, *Hükûmet Sistemleri*, Ankara, Gündoğan Yayınları, İkinci Baskı, 1993, s.3-14; Favoreu *et al.*, *op. cit.*, s.352-406; Grewe ve Ruiz Fabri, *op. cit.*, s.359-384; Chagnollaud, *op. cit.*, s.59-78; Hague, Harrop ve Breslin, *op. cit.*, s.202-218; Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.143-145; Teziç, *op. cit.*, s.386-432; Erdoğan, *op. cit.*, s.167-189; Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler*, *op. cit.*, s.62-81; Özçelik, *op. cit.*, c.I, s.267-323; Kubalı, *op. cit.*, s.366-385; Arsel, *op. cit.*, s.200-213; Tarık Zafer Tunaya, *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, İstanbul, Araştırma, Eğitim ve Ekin Yayınları, 5. Baskı, 1982, s.388-413.
2. *Bibliyografya*.- Cadart, *op. cit.*, s.305-316; Chantebout, *op. cit.*, s.101-108; Barthélemy ve Duez, *op. cit.*, s.138-144; Esmein, *op. cit.*, s.279-293; Vedel, *op. cit.*, s.157-162; Fabre, *op. cit.*, s.71-83; Cadoux, *op. cit.*, c.I, s.75-79; Burdeau, Hamon ve Troper, *op. cit.*, s.105-113; Pactet, *op. cit.*, s.112-114; Turpin, *op. cit.*, s.174-181; Debbash *et al.*, *op. cit.*, s.145-148; Favoreu *et al.*, *op. cit.*, s.353-360; Grewe ve Ruiz Fabri, *op. cit.*, s.359-366; Zoller, *op. cit.*, s.286-294; Chagnollaud, *op. cit.*, s.5961; Turhan, *Hükûmet Sistemleri*, *op. cit.*, s.3-14; Özbudun, *op. cit.*, s.143-145; Teziç, *op. cit.*, s.386-391; Tunaya, *op. cit.*, s.388-399; Esen, *op. cit.*, s.237-251; Erdoğan, *op. cit.*, s.167-171; Özçelik, *op. cit.*, s.267-277; Kubalı, *op. cit.*, s.361-366; Arsel, *op. cit.*, s.193-200.

Bölüm 9

DEMOKRASİ KAVRAMI*

Bu bölümde sırasıyla “demokrasi teorileri”ni ve “demokrasi anlayışları”nı inceleyeceğiz.

I. DEMOKRASİ TEORİLERİ¹

Demokrasi iki değişik anlamda tanımlanmakta ve buna paralel olarak iki değişik demokrasi teorisinden bahsedilmektedir: *Normatif ve ampirik demokrasi teorisi*.

A. NORMATİF DEMOKRASİ TEORİSİ

Normatif demokrasi teorisi, demokrasiyi sözlük anlamından hareketle tanımlar. Demokrasi eski Yunanca “halk” anlamına gelen *demos* ve “yönetmek” anlamına gelen *kratein* sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur ve bu anlamıyla “halkın yönetimi” demektir². Demokrasi sadece “halk tarafından yönetim” olarak değil, “halk için yönetim” olarak da tanımlanmalıdır. O halde bu anlamda demokrasi, Abraham Lincoln’ün meşhur ifadesiyle “**halkın, halk tarafından, halk için yönetimi** (*government of the people, by the people, for the people*)” olarak tanımlanabilir³.

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.258-171’den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya*.- Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler* s.11-13, 23-28; Robert A. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven, Yale University Press, 1971, s.133; Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, *op. cit.*, s.205-207.
2. Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, *op. cit.*, s.205.
3. Lijphart, *Çağdaş Demokrasiler*, *op. cit.*, s.11; Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, *op. cit.*, s.205.

Bölüm 10

EGEMENLİĞİN KULLANILMASI

BAKIMINDAN DEMOKRASİ TİPLERİ:

Doğrudan, Temsilî ve Yarı-Doğrudan Demokrasi*

Egemenliğin kullanılması bakımından demokrasinin üç ayrı uygulama biçimi (*modes d'exercice de la souveraineté*) vardır. “Doğrudan demokrasi”, “temsilî demokrasi” ve “yarı-doğrudan demokrasi”. İlkinde halk egemenliğini bizzat kullanır. İkincisinde halk, egemenliğini temsilcileri aracılığıyla kullanır. Yarı-doğrudan demokraside ise, egemenliğin kullanımı, halk ile temsilcileri arasında paylaşılır.

ŞEMA 10.1: Egemenliğin Kullanılması Bakımından Demokrasi Tipleri		
Doğrudan Demokrasi Örnekler: Eski Yunan, İsviçre'nin Glaris, Unterwald, Appenzell Kantonları) Kökenei: Halk Egemenliği ve Egemenliğin Devredilmezliği Teorisi	Temsilî Demokrasi Örnekler: Almanya, İngiltere, Türkiye, Japonya, ABD, Hollanda, vb. Kökenei: Millî Egemenlik Teorisi İlkeleri: 1. Temsilî Vekâlet İlkesi 2. Bütün Milletin Temsilî İlkesi 3. Emredici Vekâlet Yasağı 4. Azil Yasağı	Yarı-Doğrudan Demokrasi Örnekler: İsviçre, İtalya Araçları: 1. Referandum 2. Halk Vetosu 3. Halk Teşebbüsü 4. Temsilcilerin Azlığı

Biz burada sırasıyla “doğrudan demokrasi”, “temsilî demokrasi” ve “yarı-doğrudan demokrasi”yi inceleyeceğiz.

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, op. cit., s.272-297'den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için ve tam dipnotları için oraya bakınız.

Bölüm 11

SEÇİMLER*

Yukarıdaki bölümde demokrasiyi, ampirik demokrasi anlayışına bağlı kalarak esas itibarıyla “etkin siyasal makamların *seçimle* belirlendiği bir sistem olarak” tanımlamıştık. Ancak orada bu “seçim” konusuna daha fazla değinmemiştik. Keza yine yukarıda “temsîlî demokrasi” başlığı altında temsilcilere sahip oldukları vekâletin seçimle verildiğini belirttik; ama orada da seçim konusunun üzerinde durmadık. Keza yarı-doğrudan demokrasi başlıklı bölümde referandum gibi birtakım oylamalardan bahsettik. Ancak, bu oylamaların niteliği ve kimlerin hangi şartlar altında bu oylamalara katılabileceği noktasında durmadık. İşte şimdi “seçim” ve “oy” konusunu burada göreceğiz. Burada önce “oy hakkı”nı, sonra da “seçim sistemleri”ni inceleyeceğiz.

I. OY HAKKI¹

“Oy (*rey, vote, suffrage*)”, bir kişinin seçilmesi veya bir metnin kabul edilmesi veya reddedilmesi konusunda açıklanan

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.298-327’den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya*.- Laferrière, *op. cit.*, s.459-5444; Barthélemy ve Duez, *op. cit.*, s.290-300; Vedel, *op. cit.*, s.335-361; Cadart, *op. cit.*, s.230-248; Jeanneau, *op. cit.*, s.37-45; Cadoux *op. cit.*, c.I, s.224-232; Pactet, *op. cit.*, s.96-98; Chantebout, *op. cit.*, s.97-100; Turpin, *op. cit.*, s.201-230; Favoreu *et al.*, *op. cit.*, s.533-538; Chagnollaud, *op. cit.*, s.114-121; Grewe ve Ruiz Fabri, *op. cit.*, s.390-392; Zoller, *op. cit.*, s.501-540; Gicquel, *op. cit.*, s.137; Tunçer Karamustafaoğlu, *Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri*, Ankara, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1970; Jean-Marie Cotteret ve Claude Emeri, *Seçim Sistemleri*, Çev. Ahmet Kotil, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991; Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, *op. cit.*, s.230-244; Teziç, *op. cit.*, s.236-252; Arsel, *op. cit.*, s.174-180.

Bölüm 12

YASAMA ORGANI*1

Plân.- Şimdiye kadar, devlet kavramını, devletin unsurlarını, devlet şekillerini ve çeşitlerini, hükümet sistemlerini, demokrasi kavramını, demokrasi tiplerini, oy hakkını ve seçim sistemlerini gördük. Şimdi devletin temel organlarını incelemeye başlayacağız. Bilindiği gibi devletin “yasama”, “yürütme” ve “yargı” olmak üzere üç temel organı vardır. İşte şimdi devletin temel organlarını sırasıyla inceleyeceğiz.

Yasama organı, devletin yürütme ve yargı organı dışında kalan organıdır. Yasama organı devletin en önemli temel organıdır. Yasama organı, adı üstünde bir devletin yasa yapan organıdır. Mutlak monarşilerde hükümdarın yasama yetkisine sahip olduğu kabul ediliyordu. Yani mutlak monarşilerde hükümdar aynı zamanda yasama organıydı. Mutlak monarşiler ve kişisel diktatörlükler dışında diğer bütün rejimlerde yasama organı tek bir kişiden değil, birden fazla kişiden oluşmaktadır. Yani yasama organları, pek çok üyesi bulunan *meclis*lerdir. Demokrasi-lerde yasama organı üyelerinin hepsinin veya çok önemli bir kısmının halk tarafından seçilmesi gerektiği kabul edilmektedir.

“Yasama organı” yerine, “yasama meclisi”, “meclis” ve “parlâmento” dendiği de olur. Parlâmento² kelimesi İngilizce

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.328-358'den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotlar için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya.*- Abadan, *Amme Hukuku*, *op. cit.*, s.367-370; Arsel, *op. cit.*, s.90-107; Cadart, *op. cit.*, c.I, s.358-395; Burdeau, Hamon ve Troper, *op. cit.*, s.132-152; Laferrière, *op. cit.*, s.612-743; Barthélemy ve Duez, *op. cit.*, s.444-486; Cadoux, *op. cit.*, c.I, s.192-213; Vedel, *op. cit.*, s.172-177; Jeanneau, *op. cit.*, s.107-114; Pactet, *op. cit.*, s.120-1124; Fabre, *op. cit.*, s.169-177; Pactet, *op. cit.*, s.473.

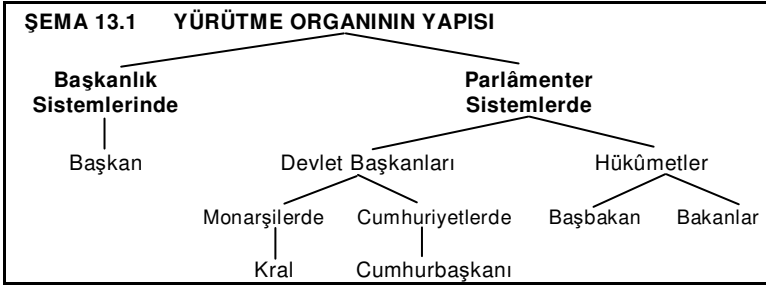
2. “Parlâmento (*parlement*)” kelimesi “konuşulan yer” anlamına gelir (Pactet, *op. cit.*, s.400).

Bölüm 13

YÜRÜTME ORGANI*

Yürütme organı, devletin yasama ve yargı organı dışında kalan organıdır.

Yürütme Organının Yapısı.- Bir ülkedeki yürütme organının yapısı, o ülkenin hükümet sistemine göre değişiklik göstermektedir. Başkanlık sistemine sahip ülkelerde yürütme organı “monist (tekçi)”, parlamenter hükümet sistemine sahip ülkelerde ise yürütme organı “düalist (ikici)” yapıdadır¹. Başkanlık sisteminde yürütme organı tek kişiden oluşur; o da “başkan”dır. Parlamenter hükümet sistemlerinde ise yürütme organı, devlet başkanı ve hükümet olmak üzere iki kanattan oluşur. Hükümet, başbakan ve bakanlardan oluşur. Devlet başkanı ise devlet şekline göre değişir. Monarşilerde devlet başkanı kral, cumhuriyetlerde ise cumhurbaşkanıdır. İşte biz burada bunları inceleyeceğiz. Ama önce bunları bir şema hâlinde gösterelim:

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.359-384'ten özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotlar için oraya bakınız.

1. Özbudun, *op. cit.*, s.317.

Bölüm 14

YARGI ORGANI*

Yargı organı, devletin üç temel organından biridir. Yargı organının yapısını biraz sonra inceleyeceğiz. Ama önce bu organın temelini oluşturan yargılama yetkisini görelim:

I. YARGILAMA YETKİSİ

“Yargı yetkisi” veya daha doğru bir ifadeyle “yargılama yetkisi (*compétence de juger*)”, bir egemenlik yetkisidir. Geleneksel olarak “adalet dağıtma (*rendre la justice*)” yetkisinin ülkedeki egemene (hükümdarlara) ait olduğu ve adaletin ülkenin egemeni (kralı) adına dağıtıldığı kabul edilmiştir¹. İngiliz hukukunda Kralın veya Kraliçenin “adalet çeşmesi (*fountain of justice*)” olduğu kabul edilir². Geleneksel anlayışta, egemen (hükümdar) hukukî uyuşmazlıklar hakkında bizzat karar verebilir. Ancak işlerinin çokluğu yüzünden, kendi adına adalet dağıtmak için hâkimler de atayabilir. Bu hâkimler, kendi adlarına değil, kralın adına yargılama yaparlar ve hüküm verirler. Dolayısıyla yargılama yetkisinin asıl sahibi olan, yargılama yetkisini kendi elinde tutan egemen (hükümdar), istediği her zaman hâkimlerin verdiği karara karışabilir; kararları kendi onamasına tâbi tutabilir; bu kararları ortadan kaldırabilir veya değiştirebilir. Bu sisteme “tutulmuş adalet (*justice retenue*)” sistemi denir³.

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.385-389’dan özetlenmiştir. Daha geniş bilgi için oraya bakınız.

1. Jean-Pierre Gridel, *Notions fondamentales de droit et droit français*, Paris, Dalloz, 1992, s.479.
2. Richard Ward ve Amanda Wragg, *Walker & Walker’s English Legal Systems*, Oxford, Oxford University Press, 9. Baskı, 2005, s.4.
3. Gridel, *op. cit.*, s.463.

Bölüm 15

TEMEL HAK VE HÜRRIYETLER *1

Önce temel hak ve hürriyetler alanında kullanılan çeşitli kavramları görelim:

I. KAVRAMLAR

Temel hak ve hürriyetler alanında “hürriyet (özgürlük)”, “hak”, “insan hakları”, “kamu hürriyetleri”, “kişi hakları”, “vatan-
daş hakları”, “temel haklar”, “anayasal haklar” gibi değişik terimler kullanılmaktadır. Çoğunlukla bunlar eş anlamda kullanılan kavramlardır. Ancak bunlar arasında birtakım farklılıklar vardır.

1. Hürriyet.- Doktrinde “hürriyet (özgürlük, *freedom*, *liberty*, *liberté*)” çok değişik şekillerde tanımlanmış ve anlaşıl-

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.400-436'dan özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve bölümün tam dipnotları için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya.-* Yves Madiot, *Droits de l'homme*, Paris, Masson, 1991; Jacques Robert, *Libertés publiques et droits de l'homme*, Paris, Montchrestien, 1988, s.96-100; Favoreu *et al.*, *op. cit.*, s.777-863; Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, 2008, *op. cit.*, s.109-122; Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, *op. cit.*, s.115-161; Münci Kapani, *Kamu Hürriyetleri*, Ankara, AÜHF Yayınları, Altıncı Baskı, 1981; İlhan F. Akın, *Temel Hak ve Hürriyetler*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1971; Oktay Uygun, 1982 *Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Temel Rejimi*, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1992; Şeref Ünal, *Temel Hak ve Özgürlükler ve İnsan Hakları Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997; İbrahim Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, İstanbul, Afa Yayınları, 1993; Ahmet Mumcu, *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*, Ankara, Savaş Yayınları, 1994; Fazıl Sağlam, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1982; Tekin Akıllıoğlu, *İnsan Hakları, I: Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri*, Ankara, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 1995; Bülent Tanör, *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, İstanbul, BDS Yayını, 1990; Mustafa Erdoğan, *İnsan Hakları*, Ankara, Orion, 2007.

Bölüm 16

KANUNLARIN ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ: ANAYASA YARGISI*¹

Anayasa yargısı konusu, anayasa hukuku genel esasları dersinin en temel ve en geniş konularından birisidir.

I. GENEL OLARAK

Anayasa yargısına giriş niteliğinde olan bu başlık altında sırasıyla anayasa yargısı ve anayasa mahkemesi kavramlarını,

---

* Bu bölüm Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, *op. cit.*, s.437-492'den özetlenmiştir. Daha geniş bilgi ve tam dipnotları için oraya bakınız.

1. *Bibliyografya*.- Turhan Feyzioğlu, *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazâî Murakabesi*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1951; Metin Kıratlı, *Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi: İtiraz Yolu*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1966; Servet Armağan, *Anayasa Mahkememizdeki Kazâî Murakabe Sistemi*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1967; Ö. İbrahim Kaboğlu, *Anayasa Yargısı*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, 2000; Yılmaz Aliefendioğlu, *Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996; Hasan Tunç, *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısı*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997; Erdal Onar, *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Siyasal ve Yargısal Denetimi ve Yargısal Denetim Alanında Ülkemizde Öncüler*, Ankara, 2003; O. Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Beta Yayınları, 2004; Louis Favoreu, *Les Cours constitutionnelles*, Paris, PUF, 1986, s.5-6; Dominique Rousseau, *Droit du contentieux constitutionnel*, Paris, Montchrestien, 2. Baskı, 1992 (7. Baskı 2006); Dominique Turpin, *Contentieux constitutionnel*, Paris, PUF, 1986; Mauro Cappelletti ve William Cohen, *Comparative Constitutional Law*, Indianapolis, New York, The Bobbs-Merrills Company, 1989, s.3-113; Vicki C. Jackson ve Mark Tushnet, *Comparative Constitutional Law*, 455-709; Elisabeth Zoller, *Droit constitutionnel*, Paris, PUF, İkinci Baskı, 1999, s.99-281; Norman Dorsen *et al.*, *Comparative Constitutionalism: Cases and Materials*, St. Paul, MN, Thomson West, 2003, s.99-143; Guillaume Drago, *Contentieux constitutionnel français*, Paris, Presses Universitaires de France, 2. Baskı, 2006; Walter F. Murphy ve Joseph Tanenhaus (Çev. Ed.), *Comparative Constitutional Law: Cases and Commentaries*, New York, St. Martin's Press, 1977; Michael Louis Corrado, *Comparative Constitutional Review: Cases and Materials*, Durham, NC, Caroline Academic Press, 2005.

anayasa yargısının varlık nedenini, meşruluğunu, şartlarını, dünyada ortaya çıkışı ve gelişimini göreceğiz.

A. ANAYASA YARGISI VE ANAYASA MAHKEMESİ KAVRAMLARI

“**Anayasa yargısı** (*constitutional review, constitutional justice*)”, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda geçen “yargısal” sıfatına dikkat edilmelidir. Zira anayasa yargısı, kanunların anayasaya uygunluğunun *siyasal* değil, *yargısal* denetimidir. Siyasal denetim, siyasal organlarca, yargısal denetim ise yargı organlarınca yapılır.

“**Anayasa mahkemesi** (*constitutional court, constitutional tribunal*)”, kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli yargı organı olarak tanımlanır.

B. ANAYASA YARGISININ VARLIK NEDENİ

Yukarıda anayasa yargısını, kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi olarak tanımladık. Peki ama, böyle bir denetime niçin ihtiyaç vardır? Diğer bir ifadeyle, anayasa yargısının varlık nedeni nedir? Anayasa yargısının varlık nedeni veya anayasa yargısının gerekliliği, bizzat anayasa kavramının tanımından çıkarılabilir. Şöyle: Hatırlanacağı üzere yukarıda üçüncü bölümde *anayasa kavramını* biçimsel anlamda, *normlar hiyerarşisinde kanunların üstünde yer alan ve kanunlardan daha zor değiştirilebilen bir metin* olarak tanımlamıştık. Bu tanımda anayasa kavramının temelini teşkil eden iki büyük ilke yer almaktadır:

1. Anayasanın Üstünlüğü İlkesi.- Anayasanın normlar hiyerarşisinde en üst basamakta yer almasına “anayasanın üstünlüğü (*constitutional supremacy*)” ilkesi denir. Bu şu anlama gelir ki, kanunlar –ve keza diğer hukuk normları– anayasaya aykırı olmamalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- ABADAN (Yavuz), *Amme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri*, Ankara, AÜSBF Yay., 1952.
- ADALET BAKANLIĞI, "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Örnekleri", <http://www.abgm.adalet.gov.tr/pdf/yyk.pdf> (16.8.2010).
- AKBAY (Muvaffak), *Umumî Amme Hukuku Dersleri*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1961, c.1.
- AKILLIOĞLU (Tekin), *İnsan Hakları I: Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri*, Ankara, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 1995.
- AKIN (İlhan F.), *Kamu Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları, Beşinci Baskı, 1987.
- AKIN (İlhan F.), *Temel Hak ve Hürriyetler*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1971.
- AKINTÜRK (Turgut), *Medenî Hukuk*, Ankara, Savaş Yayınları, 1994.
- AKİPEK (İlhan), *Devletler Hukuku* Ankara, Başnur Matbaası, İkinci Baskı, 1965 (*Birinci Kitap: Başlangıç; İkinci Kitap: Devlet*).
- AKİPEK (İlhan), *Devletler Hukuku*, Ankara, Başnur Matbaası, Üçüncü Bası. [1966?], İkinci Kitap.
- ALDIKAÇTI (Orhan), *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1982.
- ALDIKAÇTI (Orhan), *Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı*, İstanbul, Kor Müessesesi, 1960.
- ALİEFENDİOĞLU (Yılmaz), *Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.
- ALİEFENDİOĞLU (Yılmaz), *Anayasa Yargısı*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997.
- ANAYURT (Ömer), "1876 Kanun-ı Esasî ve 1909 Değişikliklerinde Temel Hak ve Hürriyetler", *Yeni Türkiye*, Yıl 4, Sayı 21, (Mayıs-Haziran 1998), s.660-672.
- ANAYURT (Ömer), "1924 Anayasası'nda Meclis-Yürütme İlişkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 39, Kasım 1997.
- ANAYURT (Ömer), "Hakların Bütünlüğü İlkesi Açısından İnsan haklarına İlişkin Sınıflandırmaların Değerlendirilmesi", *Türkiye'de İnsan Hakları*, TODAİE Yayınları, 2000, s.47-59.
- ANAYURT (Ömer), *Avrupa İnsan Hakları Hukukunda Kişisel Başvuru Yolu*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2004.
- ANAYURT (Ömer), *Türk Anayasa Hukukunda Toplanma Hürriyeti*, İstanbul, Kazancı, 1998.
- ARASLI (Oya), *Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Ankara, AÜHF Yay., 1972.
- ARASLI (Oya), *Seçim Sistemi Kavramı ve Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemleri (1876-1987)*, Ankara, 1989.
- ARDANT (Philippe), *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris, LGDJ, 17. B., 2005.
- ARDANT (Philippe), *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris, L.G.D.J., 6. B., 1994. (Ardant, *op.cit.*, s.) şeklindeki atıflar bu baskıya dir.).
- ARMAĞAN (Servet), "Memleketimizde Siyasî İstikrar: Siyasî Partiler ve Seçim Sistemleri Değerlendirilmesi", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yay., 1999, Cilt 16, s.219-252.
- ARMAĞAN (Servet), *1961 Anayasası ve Bakanlar Kurulu*, İstanbul, İÜHF Yay., 1978.
- ARMAĞAN (Servet), *Anayasa Mahkememizdeki Kazai Murakabe Sistemi*, İstanbul, İÜHF Yay., 1967.
- ARMAĞAN (Servet), *Memleketimizde İçtüzükler*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1972.
- ARMAĞAN (Servet), *Temel Haklar ve Ödevler*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1980.
- ARSAVA (Fusun), "Self-Determinasyon Hakkının Tarihi Gelişimine Bir", *S.L. Meray'a Armağan*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1981, Cilt I, s.55-67.
- ARSEL (İlhan), *Anayasa Hukuku: Demokrasi*, Ankara, Doğu Matbaacılık, 1964.
- ARSEL (İlhan), *Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları*, Ankara, Mars Matbaası, 1965.
- ARSLAN (Zühtü) (der.), *ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, Ankara, LTD ve Avrupa Komisyonu Yayını, 2003.

- AUBY (Jean-Marie) ve DRAGO (Roland), *Traité de contentieux administratif*, Paris, LGDJ, İkinci Baskı, 1975, 2 Cilt.
- AUTEXIER (Christian), *Introduction au droit public allemand*, Paris, PUF, 1997.
- AUVRET (Patrick), "La responsabilité du chef de l'Etat", *Revue du droit public*, 1988, s.77-117.
- AYKONU (Mustafa S.) ve ÖZKUL (E. Aydın), *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Cilt I ve II: 1981; Cilt III: 1987.
- AZRAK (Ülkü), "Yargı ve İdare: İki Fonksiyonun Karşılaştırılması Üzerine Bir Teorik Demece", *Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 34, Sayı 1-4, 1969, s.129-155.
- BAKIRCI (Fahri), *TBMM'nin Çalışma Yöntemi*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2000.
- BALTA (Tahsin Bekir), *İdare Hukuku I: Genel Konular*, Ankara, AÜSBF Y., 1970-1972.
- BALTA (Tahsin Bekir), *Türkiye'de Yürütme Kudreti*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1960.
- BARENDT (Eric), *Introduction to Constitutional Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998.
- BARNETT (Hilaire A.), *Constitutional and Administrative Law*, London, Routledge-Cavendish Publishing Ltd., 7. Baskı, 2008.
- BARTHÉLEMY (Joseph) ve Paul Duez, *Traité de droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 1933.
- BARTHOLOMEW (Paul C.), *Ruling American Constitutional Law*, New Jersey, Littlefield, Adams & Company, 1970, c.1.
- BASTID (Paul), *Le Gouvernement d'assemblée*, Paris, Cujas, 1956.
- BAŞGİL (Ali Fuat), *Esas Teşkilat Hukuku: Türkiye Siyasî Rejimi ve Anayasa Prensipleri* (Cilt I, Fasikül I), İstanbul, Baha Matbaası, 1960.
- BAŞLAR (Kemal), "Anayasa Yargısında Yeni Deneyim", *Demokrasi Platformu*, Yıl 1, Sayı 2, Bahar 2005, 87-112. s.91 vd. (www.anayasa.gen.tr/baslar-yenidenyapilanma.htm)
- BAŞLAR (Kemal), "Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Denetimi Üzerine", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni: Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan*, Cilt 24, Sayı 1-2, Yıl 2004 (<http://www.anayasa.gen.tr/baslar-90nciMadde.pdf>).
- BÉGUIN (Jean-Claude), *Le contrôle de la constitutionnalité des lois en République fédérale d'Allemagne*, Paris, Economica, 1982.
- BERKİ (Ali Himmet) (Haz.), *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye*, Ankara, BTHAE Yayınları, 1059, s.21.
- BISCARETTI DI RUFFIA (Paolo) ve Stefan Rozmaryn, *La constitution comme loi fondamentale dans les Etats de l'Europe occidentale et dans les Etats socialistes*, Paris L.G.D.J., Torino, Libreria Scientifica, 1966.
- BİLGE (Necip), *Bakanların Görev ve Sorumluları*, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 1956.
- BİLİR (Faruk), *Türkiye'de Milletvekiliği ve Milletvekiliğinin Sona Ermesi*, Ankara, Nobel, 2001.
- BISCARETTI DI RUFFIA (Paolo) ve ROZMARYN (Stefan), *La Constitution comme loi fondamentale dans les Etats de l'Europe occidentale*, Paris, LGDJ, 1966.
- BISCARETTI DI RUFFIA (Paolo), *Diritto costituzionale*, Napoli, Jovene Editore, 15. B., 1989.
- BLONDEL (Jean), *Comparative Government*, London, New York, Prentice Hall, 1995.
- BOUVIER (John), *A Law Dictionary*, Philadelphia, Childs & Petersons, 6. B., 1856, c.II, s.132 (<http://books.google.com.tr>).
- BOZKURT (Rauf) ve İBA (Şeref), *100 Soruda Parlamento: Türk Parlamento Hukukuna Giriş*, Ankara, Nobel Yayınları, 2004.
- BRADLEY (Anthony W.) ve Keith D. Ewing, *Constitutional and Administrative Law*, London, Longman, 13. Baskı, 2002.
- BROWNLIE (Ian), *Principles of Public International Law*, Oxford, Oxford University Press, 4. B., 1996.
- BURDEAU (Georges), *Essai d'une théorie de la révision des lois constitutionnelles en droit français*, (Thèse, Faculté de droit de Paris), Paris, Macon, 1930.
- BURDEAU (Georges), HAMON (Francis) ve TROPER (Michel), *Droit constitutionnel*, Paris, L.G.D.J., 23. Baskı, 1993.
- BURDEAU (Georges), *Traité de science politique*, (Tome IV : Le statut du pouvoir dans l'Etat), Paris, L.G.D.J., 3. Baskı, 1983, c.IV.
- BURNS (Edwar McNall), *Çağdaş Siyasal Düşünceler: 1850-1950* (Çev. Alaeddin şenel), Ankara, Birey ve Toplum Yayıncılık, 1982.
- CADART (Jacques), *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris, Economica, 3.B., 1990, 2 c.
- CADOUX (Charles), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Cujas, Üçüncü Baskı, 1988, 2 Cilt.
- CAPPELLETTI (Mauro) ve COHEN (William), *Comparative Constitutional Law*, Indiana-

- polis, New York, The Bobbs-Merrills Company, 1989.
- CARRE DE MALBERG (Raymond), *Contribution à la théorie générale de l'Etat*, Paris, Sirey, Cilt I: 1920; Cilt II: 1922.
- CARREAU (Dominique), *Droit international*, Paris, Pédone, 3. Baskı, 1991.
- CHAGNOLLAUD (Dominique), *Droit constitutionnel contemporain*, Paris, Sirey, 1999.
- CHANTEBOUT (Bernard), *Droit constitutionnel et science politique*, Paris, Armand Colin, 11. Baskı, 1994.
- CHANTEBOUT (Bernard), *Droit constitutionnel*, Paris, Armand Colin, 22. Baskı 2005.
- CHAPUS (René), *Droit administratif général*, Paris, Montchrestien, Paris, 15. Baskı, 2001, c.1.
- CHRIMES (S. B.), *English Constitutional History*, London, Oxford University Press, 1953.
- CHRİMES (S.B.), *English Constitutional History*, London, Oxford University Press, 1953.
- COHENDET (Marie-Anne), *Droit constitutionnel*, Paris, Montchrestien, 2. Baskı, 2002.
- COHEN-JONATHAN (Gérard), *La Convention européenne des droits de l'homme*, Paris, Economica, P.U. d'Aix-Marseille, 1989.
- CONAC (Gérard), "Régime présidentiel", in Olivier Duhamel ve Yves Meny, *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, PUF, 1992, s.888-901.
- CONSTANTINESCO (Vlad) ve Stéphane Pier-ré-Caps, *Droit constitutionnel*, Paris, PUF, Themis droit public, 2004.
- CORRADO (Michael Louis), *Comparative Constitutional Review: Cases and Materials*, Durham, Caroline Academic Press, 2005.
- COTTERET (Jean-Marie) ve Claud Emeri, *Seçim Sistemleri*, Çev. Ahmet Kotil, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.
- CURRIE (David), *The Constitution of the Federal Republic of Germany*, Chicago ve London, The University of Chicago Press, 1994.
- ÇAĞAN (Nami), "Anayasa Çerçevesinde Kamu Maliyesinin Kontrolü", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yay., 1986, c.2, s.199-224.
- ÇAĞLAR (Bakır), *Anayasa Bilimi: Bir Çalışma Taslağı*, İstanbul, BFS Yayınları, 1989.
- ÇAVUŞOĞLU (Naz), *Anayasa Notları*, İstanbul, Beta Yayınları, 1997.
- ÇELİK (Edip F.), *Milletlerarası Hukuk*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 3.B., 1975, Cilt I.
- DAHL (Robert A.), *Demokrasi ve Eleştirileri*, Çev. L. Köker, Ankara, Yetkin Y., 1996.
- DAHL (Robert A.), *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven, Yale U. Press, 1971.
- DE SMİTH (S.A.) ve BRAZİER (Rodney), *Constitutional and Administrative Law*, London, Penguin Books, 6. Baskı, 1989.
- DE VERGOTTİNİ (Guiseppe), *Diritto costituzionale comparato*, Padova, CEDAM, 5. Baskı, 1999.
- DEBBASCH (Charles) et al., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Economica, Üçüncü Baskı, 1990. ("Debbasch et al., op. cit., s." şeklindeki atıflar bu baskıyaadır).
- DEBBASCH (Charles) et al., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Economica, Dördüncü Baskı, 2001.
- DELPÉRÉE (Francis), "Loi salique", Olivier Duhamel ve Yves Meny (der.), *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, P.U.F., 1992, s.608-609.
- DELPÉRÉE (Francis), "Régence", Duhamel ve Meny, op. cit., s.870-871.
- DELPEREE (Francis), *Droit constitutionnel (Tome I : Les données constitutionnelles)*, Bruxelles, Larcier, İkinci Baskı, 1987.
- DELPEREE (Francis), *Le droit constitutionnel de la Belgique*, Bruxelles, Bruylant, 2000.
- DEMİR (Fevzi), *Anayasa Hukukuna Giriş*, İzmir, Barış Yayınları, Beşinci Baskı, 1998.
- DERELİ (Esen), *ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri*, İstanbul, Der Yayınları, 1998.
- DEVELLİOĞLU (Ferit), *Osmanlıca-Türkçe An-siklopedik Lügat*, Ankara, Aydın Kitabevi, 1984.
- DICEY (Albert Venn), *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, 1. Baskı, 1959. (İlk Baskı: 1885) http://www.constitution.org/cmt/avd/law_con.htm.
- DİKMEN-CANIKLIOĞLU (Meltem), "Seçim Sistemlerinin Siyasî İstikrarın Sağlanmasındaki Rolü", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1999, Cilt 16, s.17-44.
- DİNÇKOL (Bihterin Vural), *1982 Anayasası Çerçevesinde ve Anayasa Mahkemesi Kararlarında Laiklik*, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1991.
- DOEHRING (Karl), *Genel Devlet Kuramı (Genel Kamu Hukuku)*, (Çev.: Ahmet Mumcu), İstanbul, İnkilap, 2002.

- DORSEN (Norman), Michel Rosenfeld, Andras Sajó ve Susanne Baer (Eds.), *Comparative Constitutionalism; Cases and Materials*, St. Paul, MN, Thomson-West, 2003.
- DÖNER (Ayhan), *İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2003.
- DÖNMEZER (Sulhi) ve ERMAN (Sahir), *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, Dokuzuncu Baskı, 1985, 3 cilt.
- DUGUIT (Léon), *Manuel de droit constitutionnel*, Paris, Anciennes Maisons Thorin et Fontemoing, Dördüncü Baskı, 1923.
- DUGUIT (Léon), *Traité de droit constitutionnel*, Paris, Ancienne librairie fontemoing, İkinci Baskı, 1924-1928, 5 Cilt.
- DUHAMEL (Olivier) ve Yves Mény, *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, P.U.F., 1992.
- DUVERGER (Maurice), "Régime semi-présidentiel", in Duhamel ve Mény, *op. cit.*, s.901-904.
- DUVERGER (Maurice), *Le système politique français*, Paris, P.U.F., 20. Baskı, 1990.
- EMERİ (Claude), "Elections et référendums", in Madeleine Gravit ve Jean Leca, *Traité de science politique*, Paris, PUF, 1985, Cilt 2, s.334-345.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ankara, Liberte Yayınları, 2004.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Anayasal Demokrasi*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 4. Baskı, 2001.
- ERDOĞAN (Mustafa), *İnsan Hakları*, Ankara, Orion, 2007.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Anayasa Hukuku*, Ankara, Orion, 4. Baskı, 2007.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Anayasa ve Özgürlük*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2002.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Liberal Toplum, Liberal Siyaset*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1998.
- ERDOĞAN (Mustafa), *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*, Ankara, Liberte Yay, 2. Baskı, 1999.
- EREN (Abdurrahman) ve Alesker Aleskerli (der.), *Yeni Anayasalar: Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık Cumhuriyetleri*, Ankara, TİKA Yayınları, 2005.
- ERGÜDER (Üstün), *Seçim Sistemleri ve Türk Demokrasisi*, İstanbul, Boğaziçi Üniv. Yay., 1982.
- ERMAN (Sahir), *Askeri Ceza Hukuku*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1974.
- EROĞUL (Cem), *Anatüzeeye Giriş ("Anayasa Hukukuna Giriş")*, Ankara, İmaj Yayıncılık, Altıncı Baskı, 2000.
- EROĞUL (Cem), *Anayasayı Değiştirme Sorunu*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1974.
- EROĞUL (Cem), *Çağdaş Devlet Düzenleri*, Ankara, İmaj Yayınları, Ankara, 1996.
- EROĞUL (Cem), *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara, İmge Kitabevi, 3. B., 1998.
- ESEN (Bülent Nuri), *Anayasa Hukuku: Genel Esaslar*, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1970.
- ESEN (Bülent Nuri), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1971.
- ESEN (Selin), *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türkiye'de Olağanüstü Hâl Rejimi*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- ESMEIN (Adhémair), *Eléments de droit constitutionnel français et comparé*, Revue par Henry Nèzard, Paris, Recueil Sirey, Cilt I, 1927, Cilt II, 1928.
- FABRE (Michel Henry), *Principes républicains de droit constitutionnel*, Paris, LGDJ, 4. B., 1984.
- FAVOREU (Louis) et al., *Droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 1998.
- FAVOREU (Louis) ve Loïc Philip, *Les grandes décisions du Conseil constitutionnel*, Paris, Sirey, Yedinci Baskı, 1993.
- FAVOREU (Louis), "Le droit constitutionnel, droit de la constitution et constitution de droit", *Revue française de droit constitutionnel*, no 1, 1990, s.71-89.
- FAVOREU (Louis), "Propos d'un 'néo-constitutionnaliste'", in Jean Louis Seurin (sous la direction de-) *La constitutionnalisme aujourd'hui*, Paris, Economica, 1984, s.23-24.
- FAVOREU (Louis), *Les Cours constitutionnelles*, Paris, PUF, 1986.
- FEYZİOĞLU (Turhan), *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazai Murakabesi*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1951.
- FISHER (Louis), *American Constitutional Law*, Durham, N.C., Carolina Academic Press, Beşinci Baskı, 2003.
- FLEİNER (Thomas), Alexander Misic ve Nicole Töpferwein, *Swiss Constitutional Law*, The Hague, Kluwer Law International (Berne, Staempfli Publishers), 2005.
- FOSTER (Nigel) ve Satish Sule, *German Legal System and Laws*, Oxford ve New York, Oxford University Press, 2003.
- GARNER (Bryan A.) (Ed.), *Black's Law Dictionary*, St. Paul, Minn., West Group, 7. B., 1999.

- GAUDEMENT (P.), "Les 'Landsgemeinde', survivance de la démocratie directe", *Pouvoirs*, 1989, no 51, s.127 vd.
- GAUDEMET (Paul Marie), *Le pouvoir exécutif dans les pays occidentaux*, Paris, Editions Montchrestiens, 1966.
- GEMALMAZ (Mehmet Semih), *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, İstanbul, Beta, 1997.
- GEMALMAZ (Mehmet Semih), *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda ve Türk Hukukunda Olağanüstü Rejim Standartları*, İstanbul, Beta, 1994.
- GICQUEL (Jean), "Parlementarisme rationnelisé", in Duhamel ve Meny, *op. cit.*, s.695-696.
- GICQUEL (Jean), "Régime parlementaire" in Duhamel ve Meny, *op. cit.*, s.886-888.
- GICQUEL (Jean), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Montchrestien, 16. B., 1999. ("Gicquel, *op. cit.*", şeklindeki atıflar bunadır).
- GİRİTLİ (İsmet) ve SARMAŞIK (Jale), *Anayasa Hukuku*, İstanbul, Der Yayınları, 1998.
- GİRİTLİ (İsmet), BİLGİN (Pertev) ve AKGÜNER (Tayfun), *İdare Hukuku*, İstanbul, Der Yay., 2001.
- GÖÇER (Mahmut), *Uluslararası Hukuk ve İnsan Haklarının Uluslararası Korunması*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002.
- GÖLCÜKLÜ (Feyyaz) ve A. Şeref Gözübüyük, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Ankara, Turhan, 3. Baskı, 2002.
- GÖREN (Zafer), *Anayasa Hukukuna Giriş*, İzmir, Barış Yayınları - Fakülteler Kitabevi, 1997.
- GÖREN (Zafer), *Temel Hak Genel Teorisi*, İzmir, DEÜHF Yayınları, 3. Baskı, 1995.
- GÖZE (Ayferi), *Devletin Ülke Unsuru*, İstanbul, 1959.
- GÖZE (Ayferi), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta, 1986.
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2011, 2 Cilt.
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Hukukunun Genel Esasları: Ders Kitabı*, Bursa, Ekin, 12. Baskı, 2020.
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Hukukunun Metodolojisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2000. (<http://www.anayasa.gen.tr/metodoloji.htm>).
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Normlarının Geçerliliği Sorunu*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2016. <<http://www.anayasa.gen.tr/angecerliliigi-intro.html>>.
- GÖZLER (Kemal), *Cumhurbaşkanı-Hükümet Çatışması*, Bursa, Ekin, 2000.
- GÖZLER (Kemal), *Devlet Başkanları: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2016.
- GÖZLER (Kemal), *Hukuka Giriş*, Bursa, Ekin, 6. Baskı, 2009.
- GÖZLER (Kemal) ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin, 15. Baskı, 2014.
- GÖZLER (Kemal), *Judicial Review of Constitutional Amendments: A Comparative Study*, Bursa, Ekin Press, 2008, <<http://www.anayasa.gen.tr/jrca.htm>>.
- GÖZLER (Kemal), *Kanun Hükmünde Kararnamelelerin Hukuki Rejimi*, Bursa, Ekin, 2000.
- GÖZLER (Kemal), *Kurucu İktidar*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 1998 <www.anayasa.gen.tr/kurucuiktidar.htm>.
- GÖZLER (Kemal), *Le pouvoir de révision constitutionnelle*, Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 1997 <www.anayasa.gen.tr/these.htm>.
- GÖZLER (Kemal), *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin, 24. Baskı, 2019.
- GÖZLER (Kemal), *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2019.
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, Bursa, Ekin, 2001.
- GÖZLER (Kemal), "Anayasa Yargısının Meşruluğu Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 3, Temmuz-Eylül 2006, s.131-166. <<http://www.anayasa.gen.tr/mesruluk.htm>>.
- GÖZLER (Kemal), "Halkoyulmasının Değeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1988, Cilt XL, Sayı 1-4, s.97-113. <<http://www.anayasa.gen.tr/halkoylamasi.htm>>.
- GÖZLER (Kemal), "Hukuk Açısından Monarşi ve Cumhuriyet Kavramlarının Tanımı Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, 1999, Sayı 1, s.51-62. <<http://www.anayasa.gen.tr/monarsi.htm>>.
- GÖZLER (Kemal), "Realist Yorum Teorisi ve Mekanist Anayasa Anlayışı", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayını, 1998, Cilt 15, s.207-249 (<http://www.anayasa.gen.tr/yorum.htm>).

- GÖZLER (Kemal), "Türkiye'de Hükümetlere Nasıl İstikrar ve Etkinlik Kazandırılabilir? (Başkanlık Sistemi ve Rasyonelleştirilmiş Parlâmentarizm Üzerine bir Deneme)", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 62, Eylül-Ekim 2000, s.25-47. <www.anayasa.gen.tr/istikrar.htm>.
- GÖZLER (Kemal), "Yasama Dokunulmazlığı: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Temmuz-Eylül 2001, No 3, s.71-101.
- GÖZPETE (Ece), "Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğulcu Demokrasi Modelleri: Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler", *Çoğulcu Demokrasi - Çoğunlukçu Demokrasi İkilimi ve İnsan Hakları Toplantısı* (Kamu Hukukçuları Platformu Toplantısı), Ankara, TBB Yayınları, 2010, s.130-173.
- GÖZTEPE (Ece), *Anayasa Şikayeti*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1998.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref) ve SEZGİN (Zekâî), *1924 Anayasası Hakkında Meclis Görüşmeleri*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1957.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref) ve TAN (Turgut), *İdare Hukuku: Genel Esaslar*, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2001, Cilt I.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref) ve TAN (Turgut), *İdare Hukuku: İdarî Yargılama Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 1999, c.II.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref), *Anayasa Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 6. Baskı, 1998.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref), *Yönetim Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, Onüçüncü Baskı, 1999.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref), *Yönetmelik Yargı*, Ankara, Turhan Kitabevi, 13. b., 1999.
- GREWE (Constance) ve Hélène Ruiz Fabri, *Droit constitutionnels européens*, Paris, PUF, 1995.
- GUILLAUME-HOFNUNG (Michèle), *Le référendum*, Paris, PUF, 1987.
- GÜLMEZ (Mesut), *Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması*, Ankara, TBB Yayını, 2004.
- GÜNDAY (Metin), *İdare Hukuku*, Ankara, İmaj Yayınları, Beşinci Baskı, 2002.
- GÜNEŞ (Turan), *Parlâmenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi*, İstanbul, İÜHF Yay., 1956.
- GÜNEŞ (Turan), *Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1965.
- GÜRBÜZ (Yaşar), *Anayasalar*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1981.
- GÜRİZ (Adnan), *Hukuk Başlangıcı*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 6. Baskı, 1997.
- GÜRİZ (Adnan), *Hukuk Felsefesi*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1985.
- GÜRSEL (Seyfettin), "Toplumsal Tercih Kuramı Çerçevesinde Anayasanın 67. Maddesinde Yer Alan Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkelerinin Değerlendirilmesi", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1999, Sayı, 16, s.46-68.
- HAGUE (Rod), HARROP (Martin) ve BRESLİN (Shaun), *Comparative Government and Politics*, Houndmills, Macmillan Press, 1998.
- HAKYEMEZ (Yusuf Şevki), "Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı, Rousseau ve Türk Anayasaları Üzerindeki Etkisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 52, 2003, Sayı 4, s.69-92.
- HAKYEMEZ (Yusuf Şevki), "Türkiye'de Statü-koyu Korumada Bir Can Simidi: 'Milîtan Demokrasi'", *Türkiye Günlüğü*, Bahar 2008, Sayı 93, s.40.
- HAKYEMEZ (Yusuf Şevki), *Milîtan Demokrasi Anlayışı*, Ankara, Seçkin Yay., 2000.
- HAKYEMEZ (Yusuf Şevki), *Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı*, Ankara, Seçkin, 2004.
- HAMILTON (Alexander), *The Federalist No: 78*, www.constitution.org/fed/federa78.htm.
- HAMON (Francis) ve TROPER (Michel), *Droit constitutionnel*, Paris, L.G.D.J., 31. B., 2009.
- HAURIOU (Maurice), *Précis de droit constitutionnel*, Paris, Sirey, 2. Baskı, 1929.
- HERAUD (Guy), *L'ordre juridique et le pouvoir originaire*, (Thèse, Faculté de droit de Toulouse), Paris, Sirey, 1946.
- HOBBES (Thomas), *Leviathan* (1651) <http://www.thomas-hobbes.com/works/leviathan/>.
- HOBBES (Thomas), *Leviathan*, Çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, 1995.
- HOOD PHILIPS (Owen) ve Paul Jackson, *Constitutional and Administrative Law*, London, Sweet & Maxwell, 1987.
- İBA (Şeref), *Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı*, Ankara, Nobel, 2001.
- JACKSON (Vicki C.) ve Mark Tushnet, *Comparative Constitutional Law*, New York, Foundation Press, 1999.

- JEANNEAU (Benoît), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Dalloz, 8.B., 1991.
- JELLİNEK (Georg), *L'Etat modern et son droit*, (Traduction française par Georges Fardis), Paris, M. Giard & E. Brière, 1913, Cilt II.
- KABOĞLU (İbrahim Ö.), *Anayasa Yargısı*, Ankara, İmge Kitabevi, 2000.
- KABOĞLU (İbrahim Ö.), *Kolektif Özgürlükler*, Diyarbakır, Dicle Üniv. Hukuk Fak. Yay, 1989.
- KABOĞLU (İbrahim Ö.), *Özgürlükler Hukuku*, İstanbul, Afa Yayınları, 1993.
- KANADOĞLU (O. Korkut), *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Beta Yayınları, 2004.
- KAPANİ (Münci), "Demokratik Teori Alanında Bazı Yeni Görüş ve Tartışmalar", *Prof. Dr. Bülent N. Esen'e Armağan*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1977.
- KAPANİ (Münci), *İcra Organı Karşısında Hakimlerin İstiklali*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1966.
- KAPANİ (Münci), *İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1988.
- KAPANİ (Münci), *Kamu Hürriyetleri*, Ankara, AÜHF Yayınları, Altıncı Baskı, 1981.
- KAPANİ (Münci), *Politika Bilimine Giriş*, Ankara, Bilgi Yayınevi, Sekizinci Baskı, 1996. ("Kapani, *op. cit.*, s." şeklindeki atıflar bu kitabdır).
- KARAMUSTAFAOĞLU (Tunçer), *Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1970.
- KARAMUSTAFAOĞLU (Tunçer), *Yasama Meclisinde Komisyonlar*, Ankara, AÜHF Yay., 1965.
- KARAYALÇIN (Yaşar) ve Aynur Yongalık, *Hukukta Öğretim-Kaynaklar-Metod: Problem Çözme*, Ankara, BTHAE Yayınları, 7. Baskı, 2008.
- KELSEN (Hans), "Garantie juridictionnelle de la constitution: la justice constitutionnelle", *Revue du droit public*, 1928, s.197-257.
- KELSEN (Hans), *General Theory of Law and State*, (Çev. Anders Wedberg), Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1946.
- KELSEN (Hans), *Théorie pure du droit*, ("Reine Rechtslehre"nin 2'nci Baskısından Charles Eisenmann Tarafından Yapılan Fransızca Çeviri), Paris, Dalloz, 1962.
- KIRATLI (Metin), *Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi*, Ankara, AÜSBF Y., 1966.
- KİLİ (Suna) ve GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref), *Türk Anayasa Metinleri*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1985.
- KINDER-GEST (Patricia), *Droit anglais*, Paris, LGDJ, 1993.
- KOMMERS (Donald D.), *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*, Durham, Duke University Press, 2. B., 1997.
- KUBALI (Hüseyin Nail), *Anayasa Hukuku Dersleri*, İstanbul, ÜHF Yayınları, 1971.
- KUNTER (Nurullah), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Kazancı, 8. Baskı, 1986.
- KURU (Baki), *Hâkim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı*, Ankara, AÜHF Yay., 1966.
- KURU (Baki), *Medenî Usûl Hukuku*, Ankara, AÜHF Yayınları, 4. Baskı, 1983.
- KURU (Baki), Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, *Medenî Usul Hukuku*, Ankara, Yetkin, 14. B., 2002, s.798.
- KUZU (Burhan), "Bugünkü Seçim Sistemimiz ve Bazı Öneriler", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Y., 1999, c.16, s.254-307.
- KUZU (Burhan), *1982 Anayasasının Temel Nitelikleri ve Getirdiği Yenilikler*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990.
- KUZU (Burhan), *Anayasa Hukukumuzda Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Güçlendirilmesi Eğilimi*, İstanbul, Filiz Kit., 1987.
- KUZU (Burhan), *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi*, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1993.
- KUZU (Burhan), *Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararnameler*, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1985.
- KUZU (Burhan), *Türkiye İçin Başkanlık Sistemi*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1997.
- KUZU (Burhan), *Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Güçlendirilmesi Eğilimi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987.
- LAFFERRIÈRE (Julien), *Manuel de droit constitutionnel*, Paris, Editions Domat Montchrestien, 1947.
- LAUBADÈRE (André de), VENEZIA (Jean-Claude) ve GAUDEMET (Yves), *Traité de droit administratif*, Paris, L.G.D.J., 15. Baskı, 1999, Cilt 1.

- LAUBADERE (M. de), *Cours de droit constitutionnel et d'institutions politiques*, Les cours de droit, Paris, 1955-56.
- LAUVAUX (Philippe), "Les monarchies: inventaires des types", *Pouvoirs*, 1996, no 78, s.24-36.
- LAVROFF (Dmitri Georges), *Le droit constitutionnel de la Ve République*, Paris, Dalloz, 1995.
- LECLERCQ (Claude), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Paris, Litec, 8. Baskı, 1992.
- LEFEBRE (Henri), *Marksizm*, Çev. Vedat Günyol, Ankara, Alan Yayıncılık, 1986.
- LIET-VEAUX (Georges), "La 'fraude à la constitution': essai d'une analyse juridique des révolutions communautaires récentes", *Revue du droit public*, 1943, s.116-150.
- LJUPHART (Arend), *Patterns of Democracies: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, New Haven, Yale University Press, 1999.
- LJUPHART (Arend), *Çağdaş Demokrasiler* (Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran), Ankara, Yetkin Yayınları, Tarihsiz (Tahmini 1997).
- LINZ (Juan), *Totaliter ve Otoriter Rejimler*, (Çev. Ergun Özbudun), Ankara, Siyasî İlimler Türk Derneği Yayınları, Tarihsiz (1984?).
- LOCKE (John), *The Second Treatise on Civil Government* (1690), www.constitution.org/jl/2ndtreat.htm.
- LONG (Marceau) et al., *Les grands arrêts de la jurisprudence administrative*, Paris, Dalloz, 13. Baskı, 2001.
- LOWI (Theodore J.) ve GİNSBERG (Benjamin), *American Government: Freedom and Power*, New York, W.W. Norton & Company, Üçüncü Baskı, 1994.
- LUCHAIRE (François), *Le Conseil constitutionnel*, Paris, Economica, 1980.
- MADIOT (Yves), *Droits de l'homme*, Paris, Masson, 1991.
- MASON (Alpheus Thomas) ve BEANEY (William M.), *American Constitutional Law: Introductory Essays and Selected Cases*, New Jersey, Prentice-Hall, 3. Baskı, 1964.
- MATHIEU (Bertrand) ve Michel Verpeaux, *Droit constitutionnel*, Paris, PUF, Coll. Droit fondamental, 2004.
- MATHIOT (André), *Le regime politique britannique*, Paris, Armand Colin, 1955.
- MAURER (Hartmut), *Droit administratif allemand*, (Trad. Par. M. Fromont), Paris, LGDJ, 1994.
- MAUS (Didier), "Responsabilité", in Olivier Duhamel ve Yves Mény, *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, P.U.F., 1992, s.926-929.
- MAUS (Didier), *Aborder le droit constitutionnel*, Paris, Seuil, 1998.
- MCNALL BURNS (Edward), *Çağdaş Siyasal Düşünceler: 1850-1950*, Çev. Alâeddin Şenel, Ankara, Birey ve Toplum Yay, 1984.
- MENY (Yves), "Constitutionnalisme", in in Duhamel ve Meny, *op. cit.*, s.212-213.
- MENY (Yves), "Initiative populaire, référendum et recall dans les Etats américaines", *Pouvoirs*, 1978, no 7, s.107-113.)
- MERAY (Seha L.), "Devletler Hukukunda Milliyetler Prensipleri", *Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, Cilt II, 1947, Sayı 3-4; s.295-310; Cilt III, 1948, Sayı 1-2, s.82-131; Sayı 3-4, s.61-114.
- MERAY (Seha L.), *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara, 1968, Cilt I.
- MESTRE (Jean-Louis), "Les emplois initiaux de l'expression 'droit constitutionnel'", *Revue française de droit constitutionnel*, no 55, 2003, s.451-472.
- METİN (Yüksel), *Anayasanın Yorumlanması*, Ankara, Asil Dağıtım, 2008.
- METİN (Yüksel), *Ölçülülük İlkesi: Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2002.
- MINON (Miguel Herrero de), "Monarchie et développement démocratique", *Pouvoirs: Revue d'études constitutionnelles et politiques*, 1996, no 78, s.7-23.
- MILACIC (Slobodan), *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Bordeaux, Librairie Montaigne, (Cours polycopiés), 1990-1991.
- MIRKINE-GUETZEVITCH (Boris), *Hukuku Esasiye'de Yeni Temayüller*, Çev. Ali Rıza Türel, Ankara, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, 1938.
- MONTESQUIEU, "İngiltere'nin Esas Teşkilatı", Çev. Mükbil Özyörük, *Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, Cilt II, 1947, Sayı 1-2, s.75-83.
- MONTESQUIEU, *De l'esprit des lois*, (Fransızca aslı <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k70671k>)

- MONTESSQUIEU, *Kanunların Ruhunu*, Çev. Fehmi Baldaş Ankara, Milli Eğitim Basımevi, Cilt I: 1963; Cilt II: 1965.
- MUMCU (Ahmet), *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*, Ankara, Savaş Yayınları, 1994.
- MURPHY (Walter F.) ve Joseph Tanenhaus (Ed.), *Comparative Constitutional Law: Cases and Commentaries*, New York, St. Martin's Press, 1977.
- NALBANT (Atilla), *Üniter Devlet: Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye*, İstanbul, YKY, 1997.
- NOWAK (John E.), ROTUNDA (Ronald D.) ve YOUNG (J. Nelson), *Handbook on Constitutional Law*, St. Paul, Minn. West Publishing Co. 1978.
- ODER (Bertil Emrah) ve KANADOĞLU (O. Korkut), *Aktif Öğrenme İçin Anayasa Hukuku Pratik Çalışmaları*, İstanbul, Beta Yayınları, 2001.
- OKANDAN (Recai Galip), *Amme Hukukununun Anahatları*, İstanbul, İÜHF Yay., 1968.
- OKANDAN (Recai Galip), *Umumî Amme Hukuku*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1968.
- OLİVA (Eric), *Droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 2004.
- ONAR (Erdal), *1982 Anayasasında Anayasayı Değiştirme Sorunu*, Ankara, 1993.
- ONAR (Erdal), *İsrail'in Kendine Özgü Bir Hükümet Sisteminden Eskisine Geri Dönüşü*, Ankara, 2003.
- ONAR (Erdal), *Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Siyasal ve Yargısal Denetimi ve Yargısal Denetim Alanında Öncüler*, Ankara, 2003.
- ONAR (Erdal), *Meclis Araştırması*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1977.
- ONAR (Siddık Sami), *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İstanbul, Hak Kitabevi Yayınları, Üçüncü Baskı, 1966.
- OPPENHEIMER (Franz), *Devlet*, Çev. Alaeddin Şenel ve Yavuz Sabuncu, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1984.
- ÖDEN (Merih), *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003.
- ÖDEN (Merih), *Türk Anayasa Hukukunda Siyasi Partilerin Anayasaya Aykırı Eylemleri Nedeniyle Kapatılmaları*, Ankara, Seçkin, 2003.
- ÖZAY (İl Han), *Günışığında Yönetim*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2002.
- ÖZBUDUN (Ergun) et al. (Haz.), *Prof. Dr. Bülent Nuri Esene'ye Armağan*, Ankara, Ankara Ü. Hukuk F. Y., 1977.
- ÖZBUDUN (Ergun) ve Yılmaz Aliefendioğlu, "Türkiye Raporu", in *Anayasa Yargısı (Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı: 27 Nisan 1987, Lizbon)*, Ankara, AYM Yayınları, 1988, s. 198.
- ÖZBUDUN (Ergun), "Parlamento Kararları ve Yasama Meclislerinin İçtüzükleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 36, Sayı 1-4, 1979, s.3-26.
- ÖZBUDUN (Ergun), *1921 Anayasası*, Ankara, AKDITYK Yayını, 1992.
- ÖZBUDUN (Ergun), *2001 Anayasa Değişiklikleri ve Siyasal Reform Önerileri*, İstanbul, TESEV Yayınları, 2002.
- ÖZBUDUN (Ergun), *Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1993.
- ÖZBUDUN (Ergun), *Parlâmenter Rejimde Parlâmentonun Hükümeti Murakabe Vasıtaları*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1962.
- ÖZBUDUN (Ergun), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Yetkin Yay., 7. Baskı, 2002. ("Özbudun, *op.cit.*" şeklinde atıflar bunadır).
- ÖZBUDUN (Ergun), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Yetkin, 9. Baskı, 2008.
- ÖZÇELİK (Selçuk), *Esas Teşkilat Hukuku Dersleri, Birinci Cilt: Umumi Esaslar*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1982.
- ÖZDEK (Yasemin), *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*, Ankara, TODİE, 2004.
- PACTET (Pierre) ve Ferdinand Melin-Soucramanien, *Droit constitutionnel*, Paris, Armand Colin, 24. Baskı, 2005.
- PACTET (Pierre), *Institutions politiques-Droit constitutionnel*, Paris, Masson, Onbirinci Baskı, 1992. ("Pactet, *op. cit.*, s." şeklindeki atıflar bu baskıya aittir).
- PAZARCI (Hüseyin), *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara, Turhan Kitabevi, Birinci Kitap, Yedinci Baskı, 1998 (Pazarcı, *op.cit.*, c.I); İkinci Kitap, Beşinci Baskı, 1998 (Pazarcı, *op.cit.*, c.II).
- PHILLIPS (O. Hood) ve JACKSON (Paul), *Constitutional and Administrative Law*, London, Sweet&Maxwell, 7. Baskı, 1987.
- PONTIER (Jean-Marie), "La république", *Recueil Dalloz Sirey*, 1992, 31e Cahier, Chronique, XLVIII, s.239-246.

- PRÉLOT (Marcel) ve Jean Boulouis, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 11. Baskı, 1990. ("Prélot ve Boulouis, *op. cit.*, s." şeklindeki atıflar bu baskıyadır).
- PRÉLOT (Marcel), *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, 5. B., 1972.
- PUNNET (R.M.), *British Government and Politics*, Cambridge, Gower, 4. B., 1985.
- QUERMONE (Jean-Louis), "Le référendum: essai de typologie prospective", *Revue du droit public*, 1985, s.577-589.
- QUERMONE (Jean-Louis), "République", in Oli-vier Duhamel ve Yves Mény (der.), *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, PUF, 1992, 921-922.
- RENAN (Ernest), *Qu'est-ce qu'une nation*, Paris, 1882. (http://agora.qc.ca/refextext.nsf/Documents/Nation--_Quest-ce_qu'une_nation_par_Ernest_Renan).
- RENAN (Ernest), "Millet Nedir", (Çev: Kadir Koçdemir), *Türkiye Günlüğü*, Sayı 99, Güz 2009, s.182-193.
- ROBERT (Jacques), *Libertés publiques et droits de l'homme*, Paris, Montchrestien, 1988.
- ROBERT (Paul) (rédaction dirigé par A. Rey et J. Rey-Debove), *Dictionnaire de la langue française (Le Petit Robert 1)*, Paris, Le Robert, 1991.
- ROHR (Jean), "Suisse", in Duhamel ve Meny, *op. cit.*, s.1004-1005.
- ROUSSEAU (Charles), *Droit international public*, Paris, Sirey, 1970, Cilt I.
- ROUSSEAU (Dominique), *Droit du contentieux constitutionnel*, Paris, Montchrestien, 2. B., 1992.
- ROUSSEAU (Jean-Jacques), *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*, (http://un2sg4.unige.ch/athena/rousseau/jjr_ineg.html).
- ROUSSEAU (Jean-Jacques), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, Çev. Rasih Nuri İleri, İstanbul, Say Yayınları, 1986.
- ROUSSEAU (Jean-Jacques), *Le contrat social*, 1762 http://un2sg4.unige.ch/athena/rousseau/jjr_cont.html.
- ROUSSEAU (Jean-Jacques), *Toplum Sözleşmesi*, Çev. Vedat Günyol, İstanbul, Adam Y., 1982.
- SABUNCU (Yavuz), *Anayasaya Giriş*, Ankara, İmaj, 11. Baskı, 2005.
- SAĞLAM (Fazıl), *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1982.
- SAN (Coşkun), *Anayasa Değişiklikleri ve Anayasa Gelişmeleri*, AİTİA Yay., Ankara, 1974.
- SARICA (Murat), *Siyasî Düşünce Tarihi*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1983.
- SARTORİ (Giovanni), *Demokrasi Kuramı* (Çev. Deniz Baykal), Ankara, Ankara, Siyasî İlimler Türk Derneği Yayınları, Tarihsiz.
- SARTORİ (Giovanni), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (Çev. Tunçer Karamustafaoglu ve Mehmet Turhan), Ankara, Yetkin, 1993.
- SARTORİ (Giovanni), *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, (Çev. Ergun Özbudun), Ankara, Yetkin Yayınları, 1997.
- SCHMITT (Carl), *Théorie de la constitution*, (Trad. par Lilyane Deroche), Paris, P.U.F., 1993.
- SERDAR (Sertaç), "İnternet Demokrasisi", *Bilgi ve Toplum*, 1999, Sayı 2, s.9-16.
- SİEYES (Emmanuel), *Qu'est-ce que le Tiers Etat*, chapitre V, Edition critique avec une introduction et des notes par Roberto Zapperi, Genève, Librairie Droz, 1970.
- SİEYES (Emmanuel), "Tiers Etat Nedir?" (Çev. S. Derbil), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, CiltVIII, 1951, Sayı 1-2, s.126-207.
- SMITH (S.A de.) ve BRAZIER (Rodney), *Constitutional and Administrative Law*, London, Penguin Books, 6. Baskı, 1989.
- SOYSAL (Mümtaz), *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul, Gerçek Yay., 11. Baskı, 1997.
- STEPHENS (Otis H.) ve John M. Scheb II, *American Constitutional Law*, Belmont, Thomson-West, 2003.
- STRONG (Frank R), *American Constitutional Law*, Buffalo, New York, Dennis&Co., 1950.
- SUISSE: "La Suisse", *Pouvoirs*, no 43, 1987.
- SZOBO (Nick), "Interpreting Power: The Principle of Least Authority", <http://szabo.best.vwh.net/interpretingpower.html>
- ŞAHİN (Ali Oğuz), *Başbakan ve Bakanların Görevleriyle İlgili Cezai Sorumlulukları*, Ankara, Palme Yayıncılık, 1999.
- ŞENEL (Alaeddin), *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara, Teori Yayınları, 1985.

- TAN (Turgut), "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yürütmenin Düzenleme Yetkisi", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1987, Cilt 3, s.203-216.
- TANILLI (Server), *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, İstanbul, Cem Yayınevi, 1976.
- TANÖR (Bülent) ve Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul, YKY Yayınları, İkinci Baskı, 2002.
- TANÖR (Bülent) ve YÜZBAŞIOĞLU (Necmi), *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul, YKY, İkinci Baskı, 2002.
- TANÖR (Bülent), *İki Anayasa*, İstanbul, Beta Yayınları, Üçüncü Tıpkı Basım, 1994.
- TANÖR (Bülent), *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri: 1789-1980*, İstanbul, Der Yayınları, İkinci Baskı, 1995.
- TANÖR (Bülent), *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, İstanbul, BDS Yayınları, 3. Baskı, 1994.
- TEZCAN (Durmuş), ERDEM (Mustafa Ruhan) ve Sancakdar (Oğuz), *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, Ankara, Seçkin, 2002.
- TEZİÇ (Erdoğan), "Cumhurbaşkanının Geri Gönderme Yetkisi", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1987, Cilt 3, s.83-105.
- TEZİÇ (Erdoğan), "Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Esas Açısından Denetimi," *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1986, Cilt 2, s.21-38.
- TEZİÇ (Erdoğan), "Parlamento Kararı ve Kanun", *Anayasa Yargısı*, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1989, Cilt 5, s.121-130.
- TEZİÇ (Erdoğan), *Anayasa Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları, Beşinci Baskı, 1998. ("Teziç, op.cit." şeklindeki atıflar bu kitabdır).
- TEZİÇ (Erdoğan), *Anayasa Hukuku*, İstanbul, Beta, 13. Baskı, 2009.
- TEZİÇ (Erdoğan), *Seçim Sistemleri*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1967.
- TEZİÇ (Erdoğan), *Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1980.
- TEZİÇ (Erdoğan), *Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1972, s.11-21.
- THAYER (James Bradley), "The Origin and Scope of the American Doctrine of Constitutional Law", *Harvard Law Review*, Vol. 7, No. 3 (Oct. 25, 1893), s.129-156.
- TİKVEŞ (Özkan), *Teorik ve Pratik Anayasa Hukuku*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1982
- TOİNÉT (M.-F.), *Le système politique des Etats-Unis*, Paris, PUF, 1987.
- TRİBE (Laurence H.), *American Constitutional Law*, New York, Foundation Press, 3. Baskı, 2000.
- TROPER (Michel), "Justice constitutionnelle et démocratie", *Revue française de droit constitutionnel*, n°1, 1990, s.35.
- TROPER (Michel), "Le problème de l'interprétation et la théorie de la supralégalité", *Recueil d'études en hommage à Charles Eisenmann*, Paris, Editions Cujas, 1975, s.142.
- TROPER (Michel), *Pour une théorie juridique de l'Etat*, Paris, P.U.F., Coll. "Léviathan", 1994.
- TUNAYA (Tank Zafer), *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, İstanbul, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, Beşinci Baskı, 1982. ("Tunaya, op. cit., s." şeklindeki atıflar bu baskıya aittir).
- TUNÇ (Hasan) (der.), *Türkiye'ye Komşu Devletlerin Anayasaları*, Ankara, Asil Yayın, 2008.
- TUNÇ (Hasan), *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısı*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997.
- TUNÇ (Tunç) ve BİLİR (Faruk), *Anayasa Hukuku Uygulamaları*, Ankara, Nobel Y., 2002.
- TUNÇAY (Mete) (der.), *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi (Seçilmiş Yazılar)*, Ankara, Teori Yayınları, 1986, 3 Cilt.
- TUNÇAY (Mete) (der.), *Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara, Teori Yayınları, 1986.
- TURHAN (Mehmet), "Başbakanın Seçimi ve Atanması", *Amme İdaresi Dergisi*, cilt 26, Eylül 1986, Sayı 3, s.27-46.
- TURHAN (Mehmet), *Anayasal Devlet*, Ankara, Natürel Yayıncılık, Üçüncü Baskı, 2004.
- TURHAN (Mehmet), *Hükümet Sistemleri*, Ankara, Gündoğan Yayınları, 2. Baskı, 1993.
- TURHAN (Mehmet), *Siyaset ve Anayasa*, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1995.
- TURPIN (Dominique), *Droit constitutionnel*, Paris, P.U.F., "Quadrigé", 2003.

- TURPIN (Dominique), *Droit constitutionnel*, Paris, P.U.F., 2. Baskı, 1994. ("Turpin, *op. cit.*, s." şeklindeki atıflar bu baskıyadır).
- TURPIN (Dominique), "Critiques de la représentation", *Pouvoirs*, 1978, no 7, s.7-16.
- TURPİN (Dominique), *Contentieux constitutionnel*, Paris, PUF, 1986.
- TÜLEN (Hikmet), "3.10.2001 Tarihli ve 4709 Sayılı Kanunla Yapılan Anayasa Değişiklikleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1-4, 2001.
- TÜLEN (Hikmet), *Türk Anayasa Hukukunda Bakanların Cezaî Sorumluluğu ve Meclis Soruşturması*, Konya, Mimoso, 1999.
- TÜRK HUKUK KURUMU, *Türk Hukuk Lügati*, Ankara, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, 1944'ten Tıpkı Baskı, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1991, s.112 (*Hâkim* maddesi).
- ULUŞAHİN (Nur), *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi*, Ankara, Yetkin, 1999.
- UYGUN (Oktay), "Demokrasilerde Çoğunlukçu ve Çoğulcu Demokrasi Modelleri", *Çoğulcu Demokrasi - Çoğunlukçu Demokrasi İkilemi ve İnsan Hakları Toplantısı* (Kamu Hukukçuları Platformu Toplantısı), Ankara, TBB Yayınları, 2010, s.19-22.
- UYGUN (Oktay), *1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Temel Rejimi*, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1992.
- UYGUN (Oktay), *Federal Devlet*, İstanbul, Çınar Yayınları, 1996.
- UYTTENDAELE (Marc), *Precis de droit constitutionnel belge*, Bruxelles, Emile Bruylant, 2001.
- ÜÇÖK (Coşkun) ve Ahmet Mumcu, *Türk Hukuk Tarihi*, AÜHF Y., 3. Baskı, 1982, s.304-347.
- ÜNAL (Şeref), *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı*, Ankara, TBMM Kültür ve Sanat Kurulu Yayınları, Tarihsiz (1994).
- ÜNAL (Şeref), *Temel Hak ve Özgürlükler ve İnsan Hakları Hukuku*, Ankara, Yetkin, 1997.
- VEDEL (Georges) ve DELVOLVÉ (Pierre), *Droit administratif*, Paris, Presses universitaires de France, 1992, 2 Cilt.
- VEDEL (Georges), "Souveraineté et supra-constitutionnalité", *Pouvoirs*, 1993, n° 67, s.90.
- VEDEL (Georges), *Manuel élémentaire de droit constitutionnel*, Paris, Sirey, 1949.
- VERGOTTINI bkz. DE VERGOTTINI
- VOERMANS (Wim), "Councils for the judiciary in EU countries", http://siteresources.worldbank.org/INTLAWJUSTINST/Resources/Voermans_article.pdf
- WHEARE (K.C.), *Modern Anayasalar*, Çev. Mehmet Turhan, Değişim Yayınları, Ankara, 1985.
- WİGNY (Pierre), *Droit constitutionnel: principes et droit positif*, Bruxelles, Bruylant, 1952.
- WİLSON (James Q.) ve DİULLİO (John J.), *American Government: Institutions and Policies*, Lexington, D.C. Heath and Company, 1995.
- WROBLEWSKI (Jerzy), "L'interprétation en droit: théorie et idéologie", *Archives de la philosophie du droit*, 1972.
- YARDLEY (D.C.M.), *Introduction to British Constitutional Law*, London, Butterworth&Co., 1960.
- YAYLA (Yıldızhan), *Anayasa Hukuku Ders Notları*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1985.
- YAZICI (Serap), *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- YAZICI (Serap), *Türkiye'de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Ankara, Yetkin, 1997.
- YÜZBAŞIOĞLU (Nemci), *Türk Anayasa Yargısında Anayasalık Bloku*, İstanbul, İÜHF Y., 1993.
- ZABUNOĞLU (Yahya K.), "Thomas Hobbes, Hayatı, Eserleri ve Hukukî Fikirleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, 1957, Sayı 1-2, s.277-297.
- ZABUNOĞLU (Yahya Kazım), *Kamu Hukukuna Giriş*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1973.
- ZABUNOĞLU (Yahya Kazım), *Kamu Hukukuna Giriş*, Ankara, AÜHF Yayınları, 1973.
- ZOLLER (Elisabeth), *Droit constitutionnel*, Paris, PUF, 2. Baskı, 1999. ■

DİZİN

- ABD Anayasası, 30, 43
1814 Charte'l, 46, 58
1876 Kanunu Esasisi, 46
a posteriori denetim, 330
a priori denetim, 329
ab initio düzenleme yetkisi, 251
Abberufungsrecht, 191
ABD Yüksek Mahkemesi, 317, 347
ABD'de Başkanın Düzenleme Yetkisi, 251
açık deniz, 67
açık denizin serbestliği, 67
açık sayım ve döküm ilkesi, 202
adalet çeşmesi (*fontain of justice*), 261, 272, 273
adalet dağıtma, 261, 272
adem-i merkezi tipte anayasa yargısı, 321
agora, 179, 194
AİHM hükümlerinin yerine getirilmesi, 307
aile teorisi, 75
aktif statü hakları, 286, 309
Alman Federal Anayasa Mahkemesi, 5, 317
Almanya, 243
alt yapı, 78
Amerikan modeli, 321
Amerikan tipi kurucu meclis, 48
ampirik demokrasi teorisi, 163
anayasa değişiklikleri, 337
anayasa hukuku terimi, 11
anayasa hukukunun genel esasları, 17, 18
anayasa konvansiyonları, 37
anayasa mahkemeleri, 311-348
- ek görev ve yetkileri, 335
- kararları, 4
- kararlarının sonuçları, 343
- kararlarının yürürlüğe girmesi, 342
- üyelerinin seçim şekilleri, 319
- yapıları, 316
anayasa şikayeti, 334
anayasa türleri, 22
anayasa yargısı, 311-348
- bireysel başvuru, 334
- meşruluğu sorunu, 313
- modelleri, 320
- ortaya çıkışı, 315
- ön koşulları, 314
- varlık koşulu, 315
- varlık nedeni, 312
anayasacılık hareketleri, 30
anayasacılık, 32
anayasal haklar, 277
anayasal monarşi, 88, 95
anayasal teamüller, 34-35
anayasallaşması, 14
anayasallık karinesi, 339
anayasanın ruhu, 33
anayasanın üstünlüğü, 312
anayasaya karşı hile, 33
anayasaya uygunluk denetimi, 311-344
anayasayı değiştirme usûlleri, 53
anayasayı ilga, 42
andlaşmaların devamlılığı ilkesi, 71
Antigone, 281
Aquinalı Aziz Thomas, 73, 85
artık oyların dağıtılış usulü, 213
asli kurucu iktidar, 41-45
Augustinus, 84
Avrupa Birliği, 106
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 303, 304
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 303
Avrupa modeli anayasa yargısı, 324
Avusturya A. Mahkemesi, 317
ayırılma hakkı, 105
ayırılma yolu, 116
ayrışık oy, 341
azil yasağı, 185
Aziz Paul, 72
azledilmeme teminatı, 267
bağımsızlık, 69
bakanlar kurulu, 146
bakanlar, 247
bakanlık, 247
bakiye yetkiler, 111
basit (tek-turlu) çoğunluk, 204, 205, 206, 207, 208, 209
basit çoğunluk, 233, 237
basit devlet, 98
başbakan, 246
başkan, 239
başkanlık sistemi, 137-144
başkanlık sistemlerinde yürütme organı, 239
başlangıç, 28
bayrak yasası, 67
Belçika, 8
bellum omnium, 81
biçimsel özgürlükler, 281
bikameralizm, 226
bildirim usulü, 290
bileşik devlet, 97
bilgi kaynakları, 2
bilimsel eserler, 5
Bill of Rights, 47
birden çok siyasal parti, 164
bireysel başvuru (AİHM), 305
bireysel başvuru (anayasa yargısında), 334
bireysel hürriyetler, 287
bireysel oy ilkesi, 200
bireysel sorumluluk, 149
birinci kuşak haklar, 286
birinci seçmenler, 199
birleşim, 232
birleşme yolu, 116

- Birleşmiş Milletler çerçevesinde insan haklarının korunması, 303
- bitişik bölge, 67
- biyolojik teori, 76
- blok halinde oylama, 49
- bloke liste usûlü, 217, 221
- Bluntschili, 76
- Bodin, 68
- Bonapartist anayasacılık, 49
- Bourg*, 59
- bütün milletin temsili ilkesi, 184
- büyük dük, 241
- Büyük İskender, 84
- cabinet*, 245
- Carré de Malberg, 44
- cezaî sorumsuzluk, 242
- cezalandırma hakkı, 82
- Chief Justice*, 137
- Citta*, 59
- civar sistemi, 90
- medeni haklar, 277
- Civitas*, 59
- Clinton-Lewinsky, 138
- CODICES, 4
- coğrafi teminat, 267
- common law* kuralları, 36
- concurring opinion*, 341
- constitution*, 11
- constitutional law*, 11, 12
- contra constitutionem* teamüller, 38
- Convention*, 47
- corporation sale*, 247, 260
- cumhur, 96
- cumhurbaşkanları, 240**
- kişisel suçları, 243
  - hukukî sorumluluğu, 243
- cumhurî, 92
- cumhuriyet, 86**
- dar anlamda tanımı, 92
  - geniş anlamda tanımlanması, 93
- çekirdek alan, 298
- çekirdek haklar, 298
- çift meşruluk sorunu, 141
- çift oy, 199
- çoğulcu demokrasi anlayışı, 171
- çoğunluğun mutlakiyeti, 173
- çoğunluk görüşü, 341
- çoğunluk prensibi, 168
- çoğunluk sistemi, 205
- çoğunluk, 241
- çoğunlukçu demokrasi anlayışı, 169, 176**
- d'Hondt Usûlü, 215
- danışma referandumu, 187
- dar anlamda cumhuriyet, 92
- dava açma hakkı, 332
- dava açma süresi, 333
- dayanışma ilkesi, 147
- De Civitate Dei*, 84
- def'i, 334
- Defensor Pacis*, 279
- değiştirilemeyecek maddeler, 26
- demokrasi anlayışları, 167**
- demokrasi teorileri, 162**
- demokratik egemenlik teorileri, 73
- demokratik toplum düzeninin gerekleri, 296
- demos*, 162
- denetim türleri, 329
- denetim yolları, 331
- dépérissement de l'Etat*, 79
- devlet ana hukuku, 12, 19
- devlet başkanları, 146, 240**
- cezaî sorumluluğu ve sorumsuzluğu, 242
  - görev ve yetkileri, 244
  - sorumluluğu ve sorumsuzluğu, 241
- devlet başvurusu (AİHM), 305
- devlet toplulukları, 97**
- devlet yetkisi (*droit régalien*), 262
- devlet, 59-84**
- devletin devamlılığı ilkesi, 71
- devletin kişiliği ilkesi, 71
- devletin temel organları, 29
- devletin unsurları, 60
- devletin ülkesinin bütünlüğü ilkesi, 66
- devletlerin egemen eşitliği ilkesi, 69
- devredilebilir tek oy, 216
- devredilemez tek oy, 216
- devredilmiş adalet (*justice déléguée*), 262
- devredilmiş düzenleme yetkisi - ABD, 251, 259
- devrim, 42
- devrimlerin etkisiyle anayasasızlaştırma, 42
- dış egemenlik, 69
- diktatörlük, 125
- dil birliği, 62
- divan, 232, 236
- diyalektik materyalizm, 78
- diyalektik, 78
- diyet, 105, 118
- doğüstü ilâhî hukuk doktrini, 72
- doğrudan demokrasi, 178**
- doğrudan oy ilkesi, 199
- dostane çözüm, 307
- dönem yasağı, 27
- droit constitutionnel*, 11
- droit d'aînesse*, 90
- droit régalien*, 262, 272
- Duguit, 86, 92, 94
- durante bene placito*, 267
- Duverger'in "Kanunları", 219
- dünya vatandaşı, 278
- düzeltilici denetim, 330
- düzenleme yetkisi, 244, 249
- Ecclesia*, 179, 194
- egemen (*sovereign*), 241
- egemenliğin değişik anlamları, 69
- egemenliğin devredilmezliği, 180
- egemenliğin nitelikleri, 70
- egemenlik teorileri, 72**
- egemenlik, 68
- ehliyetsizlik, 197
- ek güvenceler, 295
- ekber evlad, 90, 96
- ekonomik teori, 77
- elverişlilik ilkesi, 293
- emirname, 249, 250
- empereur*, 241
- emredici vekâlet teorisi, 182**
- emredici vekâlet yasağı, 185
- en büyük artık usûlü, 213
- en kuvvetli ortalama usûlü, 214
- erga omnes*, 344
- esas denetimi, 338**

- esas teşkilât hukuku, 12
 esasiye hukuku, 12
 eski çağda insan hakları, 278
 Eski Yunan, 179
 Esmein, 44
 eşit oy ilkesi, 198
 eşit temsil ilkesi, 113
 eşit-iki meclislilik, 114
 eşitler arasında birinci (*primus inter pares*), 246, 260
Etat, 59
 Etiyopya Anayasası, 46
 etkileşim araçları, 136
 etkin siyasal makamlar, 164
ex nunc, 342
Ex parte Milligan, 254, 260
ex tunc, 342
exceptio, 334
executive orders ABD, 251
 eyalet, 107
federal devlet, 107-118
 federal vatandaşlık, 109
 federalizmin bir özelliği, 117
federasyon, 97, 107-118
 federe vatandaşlık, 109
 ferdi hürriyetler, 277
 ferman, 45
 fesih tehdidi altında güveno-
 nu, 158
 fesih, 149
 Filadelfiya Konvansiyonu, 48
 Finlandiya, 243
fontain of justice, 261, 272,
 forum, 179, 194
 Fransa (1792-1795), 130
 Fransa'da Hâkimlik Yüksek
 Konseyi, 269, 273
 Fransız Anayasa Konseyi, 317
 Fransız devrimi, 48
 Fransız tipi kurucu meclis, 48,
 58
 geciktirici veto, 235
 geçmişe yönelik etki, 342
 geleceğe yönelik etki, 342
 geleneksel anayasa, 23
 genel hükümler, 28
 genel irade, 83, 169
 genel mahkeme sistemi, 321
 genel oy ilkesi, 198
 geniş anlamda cumhuriyet, 93
gens, 75
 gerçek özgürlük (*liberté réelle*), 282
 gerekçe, 340
 gereklilik ilkesi, 294
 giyotin, 158
 gizli oy ilkesi, 200
 gizlilik ilkesi, 148
 görüşme (*délibération*), 234
grand duc, 241
Grundrecht, 277
 güçleştirici veto, 235
 gündem, 233, 236
 güvensizlik oyu, 152
 Hagenbach-Bischoff, 216
 hak, 275, 276
 hakikî birlik, 97, 104, 117
hâkimlerin atanması, 268
 hâkimlerin bağımsızlığı, 264
 hâkimlerin özlük işleri, 268
 hâkimlik teminatı, 266
 hakkın özüne dokunma
 yasağı, 295
 Hakyemez, 174
 halk egemenliği teorisi, 74
 halk teşebbüsü, 189
 halk vetosu, 189
 halk, 74
 halk-millet ayrımı, 74
 halkoylaması, 186
 Hamilton, 339
 Hauriou, 93
 hava sahası, 67
 hava ülkesi, 67
 haydut çeteleri, 84
 Herakleitos, 77
hereditary peers, 230
 hesap sorulabilirlik, 140
 homojenlik ilkesi, 147
House of Commons, 225
 hukuk boşluğu, 41
 hukuk-u esâsiye, 12
hukukum devamlılığı ilkesi, 71
 hükûmet, 245
hükûmet sistemleri, 119-161
 hüküm, 307
 hüküm fıkrası, 340
hükûmdar, 241
 hükümet darbesi, 42
 hürriyet karinesi, 282
 hürriyet, 274
 hürriyet-hak ayrımı, 276
 hürriyetçi (liberal) anlayış, 282
 hürriyetin monizmi, 287
 hürriyetlerin bütünlüğü, 287
 ırk birliği, 62
 ısdar, 234, 236
 iç egemenlik, 70
 iç koruma, 300
 iç yapı, 231
 işlerine karışmama ilkesi, 69
 içtüzük, 232
 idare, 100
 idarî vesalet, 102
 idealizm, 78
 ihlâl hükmü (AİHM), 307
 ihtilaf, 263
 ihtiyarî oy ilkeleri, 201
 ihtiyarî referandum, 188, 194
 iki dereceli seçim, 199
 iki-başlılık, 146
 iki-dereceli, 199
 iki-meclisliliğin nedenleri, 228
iki-meclislilik, 113, 226
 İkinci Dünya Savaşı, 42
 ikinci kuşak haklar, 286
 ikinci seçmenler, 199
 iki-turlu çoğunluk sistemi, 208
 iktidarın kişiselleşmesi, 156
 ilk anayasa, 30
 imparator, 241
impeachment, 137
imperium, 59
in favorem libertatis ilkesi, 284
 İngiliz anayasa hukuku, 37
 İngiltere'de Parlâmentonun
 doğuşu ve gelişmesi, 223
 İnsan Hakları Evrensel Bildir-
 gesi, 303
insan hakları, 276
 insan topluluğu, 61
inter partes etki, 323
 İnternet Demokrasisi, 180
interregnum Yasağı, 90, 96
iptal davası, 332
 irsî intikal, 87, 95
 irsî lordlar, 230

- irisi monarşiler, 89
 isimsiz hürriyetler, 288
 İspanya (hâkimlerin atanması), 270, 273
 İspanyol Anayasa Mahkemesi, 318
 istisnai hâl, 253
 istişari referandum, 187
 İsviçre, 131, 179
 İtalya'da Hâkimlik Yüksek Konseyi, 270, 273
 İtalyan Anay. Mahkemesi, 318
 İtalyan Anayasası, 1848, 46
 itiraz yolu, 333
 izin usûlü, 289
 Jefferson, 51
Jellinek'in sınıflandırması, 285
 kabine (*cabinet*), 146, 245
 kabul edilebilirlik kararı (AİHM), 306
 kabul edilebilirlik koşulları (AİHM), 305
kamu hürriyetleri, 277
 kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi, 249
 kanun tasarısı, 234
 kanun teklifi, 234
 kanunla sınırlama, 292
 kanunları uygulama yönetmelikleri, 249
 kanunların anayasa uygunluğu karinesi, 339
 kanunların yapılış usûlü, 234
 kanun-u esasî, 11
 kara sahası, 66
 kara ülkesi, 66
 karar yetkisi, 54
 kararların zaman bakımından etkisi, 342
 kararname, 249, 250
 karasuları, 67
 karma devlet, 97, 102
 karma liste, 217, 221
 karma seçim sistemleri, 218
 karşı oylar, 341
karşı-imza, 245
 kati anayasa, 25
 katılık problemi, 141
 kayıttan düşürme (AİHM), 307
 kaynak tarama, 9
 Kelsen, 316, 325
 kısıtlı oy, 198
 kısmî yenileme, 227, 237
 kıta sahanlığı, 67
 kişi hak ve hürriyetleri, 277
 kişisel oy ilkesi, 200
 kişisel suçları, 243
 klasik demokrasi, 168
 kolejyalik ilkesi, 147
 kolektif hürriyetler, 287
 kolektif sorumluluk, 147, 149
 kolektif vekâlet, 184
 komisyonlar, 232
 komünist toplum, 79
 konfederasyon, 97, 117
 konvansiyon, 47
 konvansiyonel sistem, 126
korporatif federalizm, 114
kral (hükümdar), 240
 kral saltanat sürer, ama yönetmez, 91
 kralın cezaî sorumsuzluğu, 242
 kralın şahsının kutsal olması, 242
 kraliçe, 241
 kralların hukukî sorumsuzluğu, 243, 259
 krallık, 87
 kriz hâli kavramı, 252
 kurucu iktidar - kurulmuş iktidarlar ayrımı, 40
 kurucu iktidar, 40
 kurucu meclis, 48
 kurucu referandum, 188
 kurulmuş iktidar, 41
 kutuplaşma, 156
 kuvvet ve mücadele teorisi, 77
 kuvvetler ayrılığı sistemleri, 132
kuvvetler ayrılığı teorisi, 120
 kuvvetler ayrılığı, 119
 kuvvetler birliği sistemleri, 123
Leviathan, 81
lex superior derogat legi inferiori, 323
 liberal anlayış, 282
 Lijphart, 94, 161, 163, 166, 227
 Lincoln, 162, 255
 liste çeşitleri, 217
 listeli iki-turlu çoğunluk sistemi, 209
 listeli tek-turlu çoğunluk sistemi, 207
 liyakatsizlik, 197
 Locke, 120, 281
Long Parliament, 225
 Machivelli, 60
 maddi anlamda anayasa, 20, 39
Magna Carta Libertatum, 47
Magnum Concilium, 224, 236
 mahallî idareler, 101
 malî teminat, 267
Marbury v. Madison, 315, 322
 Marksist demokrasi anlayışı, 175
 Marksist özgürlük anlayışı, 281
 Marksizm, 77
 Marsilius Patavinus, 278
 masumluk karinesi, 284
 materyalizm, 78
 mecburî oy, 201
 mecburî referandum, 187
meclis hükümeti sistemi, 126
 meclis, 222
 meclisin sürekliliği, 127
 medenî haklar, 277
 merkezî tipte anayasa yargısı, 324
 merkezî üniter devlet, 117
 mesaj, 139
 meşrutî monarşi, 88
 metafizik, 78
 milîtan demokrasi anlayışı, 174
 millet, 61
 milletvekili, 228, 236
 millî bakiye, 214
millî egemenlik teorisi, 74
 milliyetler prensibi, 64
 misak, 46
 monark, 87
monarşi, 86, 87, 93
 monarşilerin değeri, 91
 monist, 238, 259
 monokameralizm, 226
Montesquieu, 120, 160
 muhalefet şerhi, 341
 mutlak (iki-turlu) çoğunluk, 204, 205

- mutlak demokrasi, 168
mutlak monarşi, 88, 124
mutlak veto, 235
mücadeleci demokrasi, 174
münhasır ekonomik bölge, 67
Myers v. United States, 240
Napoleon Bonaparte, 49
negatif statü hakları, 285, 309
nispi çoğunluk, 233, 236
nispi temsil sistemi, 210
nitelikli çoğunluk, 241
Nitelikli çoğunluk, 233, 236, 237
Nixon, 138
niyabet, 90
normatif demokrasi teorisi, 162
objektif millet anlayışı, 62
olağanüstü hâl, 256
olağanüstü yönetim usûlleri, 252-260
- çeşitleri, 256
- sona ermesi, 258
- sonuçları, 258
- usûllerinin ilan edilmesi, 257
- uygulamaya konulması, 257
Ombudsman, 301
Omnis potestas a Deo, 72, 85
onay, 234
onyedi hâkimlik büyük daire, 304
opinio necessitatis, 35
Oppenheimer, 77
oranlılık ilkesi, 294
organizmacı teori, 76
orta çağda insan hakları, 278
oturum, 232
oy hakkı, 195
- ilkeleri, 198
- şartları, 196
ölçülülük ilkesi, 293
önceden bilinebilirlik, 140, 160
öneri, 234
önleyici denetim, 329
örneklendirici liste - temel hak ve hürriyetler, 283
öz, 34
özel kaynaklar, 3
özel mahkeme sistemi, 324
özerk düzenleme yetkisi, 250, 259
özerk kararname çıkarma yetkisi, 250
özgürlük güvenceler, 289, 295
özgürleştirme (*libération*), 282
özgürlük (*liberté*), 282
Padovalı Marsilius, 279
parlâmenter bağımsızlıklar, 231
parlâmenter sistem, 144
parlâmenter sistemlerde yürütme organı, 240
parlâmento üyelerinin hukuki statüsü, 230
parlâmento üyeliği, 228
parlâmentolar, 223-232
- çalışma düzeni, 232
- görev ve yetkileri, 233
- iç yapısı, 231, 232
- yapısı, 225
Parliament, 223
poliarsı, 163
polis, 59
Portekiz An. Mahkemesi, 318
pozitif statü hakları, 285, 309
praeter constitutionem temüller, 37, 39
prezidansiyalizm, 133
primogenitur sistemi, 90
primus inter pares, 246, 260
Privy Council, 246
pro futuro etki, 342
pro praeterito etki, 342
proletarya devrimi, 79
proletarya diktatörlüğü, 79
providansiyel ilâhî hukuk doktrini, 73
Pufendorf, 281
quorum, 233
rasyonelleştirilmiş parlâmentarizm, 157
Recall, 191
referandum, 186
regnum, 59
regulations (ABD), 251
Renan, 64
république, 92
res judicata, 264
res publica, 59, 92
resmî kaynaklar, 2
Romieu, 255
Rousseau, 75, 169, 180
ruhsat, 291
saf demokrasi, 178
saf temsilli demokrasi, 181
Sağlam, 293
Sainte-Lague, 216
salt çoğunluk, 233, 236, 241
savaş hâli, 256
savcılar, 269
Scrutton, 255
seans, 232, 236
secundum constitutionem temüller, 37
secundum legem, 251
seçilme yeterliliği, 229, 236
seçim barajları, 217
seçim çevresi düzeyinde nispi temsil, 212
seçim kotası, 212
seçim rüşdü, 196
seçim sistemleri, 203-220
seçim uyumsuzluğunun yargısal çözümü ilkesi, 202
seçimlere katılmama, 201
seçimlerin serbestliği ilkesi, 202
seçimli monarşiler, 90
self-determinasyon hakkı, 65
senatör, 229, 236
seniorat sistemi, 90, 96
serbest oy, 202
serbestlik usûlü, 290
serinleme süreleri, 157
sert kuvvetler ayrılığı, 132
sıkıyönetim, 256
sınıf savaşımı, 78
sınırlandırmanın sınırları, 291
sınırlı demokrasi, 168
sınırlı monarşi, 88
siyasî parti grupları, 232, 236
siyasî rüşd, 197
siyasî sorumluluk, 242
somut norm denetimi, 333
sosyal sözleşme hipotezi, 280
sosyal sözleşme teorisi, 80
sosyal sözleşme, 180
sosyalist toplu, 79
soyut norm denetimi, 332
Speaker, 37, 225, 236

Spencer, 76, 85
 spesifik güvenceler, 289
 Stanton, 138
stare decisis, 323
status naturae, 80, 280
 Stolypin, 255
 su sahası, 66
 su ülkesi, 66
 suçlama, 137
summa potestas, 70
 sùbjektif millet anlayışı, 63
 süre yasağı, 27
şahsî birlik, 97, 103, 117
 şekil denetimi, 338
 şekli anlamda anayasa tanımı, 21
 tabiat hali (*status naturae*), 280
 tabiat hâli hipotezi, 280
tabii hak doktrini, 279
 tabii hal, 80, 280
 tabii hukuk akımı - insan hakları, 279
 tabii senatörler, 230
 tahkim, 345
tali kurucu iktidar, 50-55
 - biçimleri, 53
 - sahibi, 51
 tam demokrasi, 178
 tarihsel materyalizm, 78
 tasdikî referandum, 187, 194
 taşra teşkilatı, 100
 tazminat, 307
 teamül, 34
 teamüli anayasa, 23
 tek başına bir makam (*corporation sole*), 247, 260
 tek dereceli seçim, 199
 tek devlet, 98
 tek hâkimlik birimler (*single-judge formations*), 304
 tek taraflı bir işlem, 46
 tek-devlet, 97
 tek-başlılık, 133
 tek-ismimli iki-turlu çoğunluk sistemi, 208
 tek-ismimli tek-turlu çoğunluk sistemi, 206, 221
 teklif safhası, 53
 teklif yetkisi, 54

tek-meclislilik, 226
 tek-turlu çoğunluk sistemi, 205
temel hak ve hürriyetler, 274-309
 - arasında hiyerarşi, 287
 - korunması, 300
 - kullanılmasında sistemler, 289
 - sınıflandırılması, 285
 - sınırlanması, 291
 - tarihsel ve düşünsel gelişimi, 278
 temel haklar (*die Grundrecht*), 277
 temsil ilişkisi, 182
 temsil kavramı, 181
 temsilci, 182
 temsilcilerin azli, 190
temsilli demokrasi, 181-186
 temsilli vekâlet teorisi, 184
 teokratik egemenlik teorileri, 72
 tercihli oy, 217, 221
 teşkilât-ı esâsiye kanunu, 11
 teşriî devir, 249
 teşriî devir yoluyla düzenleyici işlem yapma yetkisi, 249
 teşriî masûniyet, 231
 teşriî referandum, 188, 194
 teşriî zorunluluk hali, 159
 Thomas Aquinas - 73, 85, 278
 toplantı yetersayısı, 233, 236
 toplantılarını erteleme, 244
 toplantılarını kapatma hakkı, 244
 toprak unsuru, 65
 tribü, 75
 tutulmuş adalet, 261
 tüketiciler listesi, 283
 Türkiye (1920-1923), 130
United States Reports., 5
 ulusal artık usulü, 214
 ulusal düzeyde nispi temsil, 211
 uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler, 298
 uluslararası koruma, 302
 usul-fürü sistemi, 90
 uydu partiler, 165
 uyumsuzluk (ihtilaf), 263
uzlaşmacı (oydaşmacı) demokrasi modeli, 175
 üç hâkimlik komiteler, 304

üçüncü kuşak haklar, 286
 ülke, 65
 ülkenin kısımları, 66
üniter devlet, 97-102
 üniter devletin idarî teşkilatı, 100
 üst yapı, 78
 vatandaş hakları, 277
 Vattel, 281
 vekâlet ilişkisi, 182
 veraset, 87
 veto, 138
Watergate, 138
 William I, 223
Witan, 223, 236
Witangemote, 223
 Wolff, 281
 XVIII. Louis, 46, 58
 ya hep, ya hiç oyunu, 142
 yabancı anayasalar, 3
 yapıcı güvensizlik oyu, 158
 yargı konseyi, 270
 yargılama yetkisi, 261, 272
yarı-başkanlık sistemi, 143
yarı-doğrudan demokrasi, 185, 193
 yasama bağdaşmazlığı, 230
 yasama bağışıklığı, 231
 yasama dokunulmazlığı, 231
 yasama dönemi, 232, 236
 yasama meclisi, 222
 yasama referandumu, 188
 yasama sorumsuzluğu, 231
yasama, 222, 238, 261
 yayım (*publication*), 234
yazılı anayasa, 23
yazısız anayasa, 23
 yedi hakimlik daireler, 304
 yeni kuşaklar teorisi, 51
 yerel yönetimler, 101
 yetki uyumsuzluğu, 112
yumuşak anayasa, 24
 yürütme organına karşı bağımsızlık, 265
yürütme organının düzenleyici işlemleri, 248, 252
 yürütme organının yapısı, 238
 zaruret hâli teorisi, 255 ■

CEVAP ANAHTARI

Bölüm 1

- 1.1: D
- 1.2: D
- 1.3: C

Bölüm 2

- 2.1: A
- 2.2: D
- 2.3: A

Bölüm 3

- 3.1: B
- 3.2: D
- 3.3: C
- 3.4: E
- 3.5: D
- 3.6: C

Bölüm 4

- 4.1: D
- 4.2: A
- 4.3: A
- 4.4: D
- 4.5: C
- 4.6: E

Bölüm 5

- 5.1: D
- 5.2: E
- 5.3: A
- 5.4: C
- 5.5: E
- 5.6: C
- 5.7: A

Bölüm 6

- 6.1: C
- 6.2: D
- 6.3: E
- 6.4: B
- 6.5: A

Bölüm 7

- 7.1: D
- 7.2: B
- 7.3: A
- 7.4: D
- 7.5: E
- 7.6: E
- 7.7: D
- 7.8: B
- 7.9: B
- 7.10: D

Bölüm 8

- 8.1: A
- 8.2: C
- 8.3: D
- 8.4: D
- 8.5: E
- 8.6: A
- 8.7: B
- 8.8: D
- 8.9: A
- 8.10: B
- 8.11: C
- 8.12: E

Bölüm 9

- 9.1: D
- 9.2: A

Bölüm 10

- 10.1: B
- 10.2: C
- 10.3: D
- 10.4: D
- 10.5: E
- 10.6: A
- 10.7: A

Bölüm 11

- 11.1: D
- 11.2: B
- 11.3: A
- 11.4: B
- 11.5: A
- 11.6: B
- 11.7: B
- 11.8: E
- 11.9: A

Bölüm 12

- 12.1: E
- 12.2: C
- 12.3: B
- 12.4: A
- 12.5: E

Bölüm 13

- 13.1: B
- 13.2: E
- 13.3: B
- 13.4: C
- 13.5: C

Bölüm 14

- 14.1: E
- 14.2: A
- 14.3: B
- 14.4: D

Bölüm 15

- 15.1: A
- 15.2: B
- 15.3: C
- 15.4: A
- 15.5: A
- 15.6: A
- 15.7: C
- 15.8: A
- 15.9: D

Bölüm 16

- 16.1: D
- 16.2: E
- 16.3: A
- 16.4: C
- 16.5: E
- 16.6: C
- 16.7: B
- 16.8: C